

VII MIND ÕUE

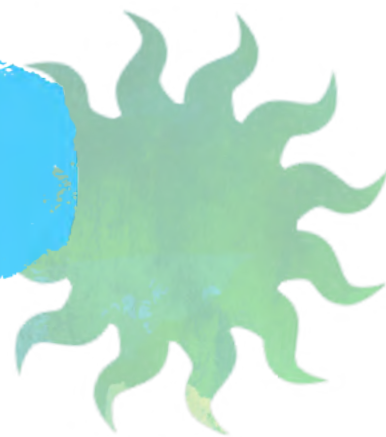

Käsiraamat

Kuidas toetada lapse võimalust
veeta aega õues ja looduses

TAKE ME OUT

Sissejuhatus

Käsiraamat on valminud, toetamaks kõiki, kes tahavad olla kindlad, et lapsed veedavad rohkem aega õues ja looduses. Raamat on loodud abistamaks lapsi, lapsevanemaid, alushariduse pedagooge, lasteaia juhtkonda ja abistavat meeskonda.

Meie arust peaks töötamine alushariduses koos rohke õuesveetmisega olema nauditav ja rahuldust pakkuv. Seepärast loe edasi ja vii lapsed õue!

Raamatus julgustatakse mõtlema, kuidas arendada:

- Ümbritsevat õhkkonda
- Suhtumist õue kasutamisse, et aru saada, kuidas see aitab kvaliteetse õppekava elluviimisele kaasa, kindlustades parima tulemuse lastele

„Vii mind õue” projektijuhi pöördumine

Sa oled otsustanud alustada oma teekonda selle raamatu lugemisega. Me usume, et see raamat on tohutult inspireeriv ja abiks tegevuste ettevalmistamisel õuesõppe ja mängu jaoks. Viimase kahe aastakümne jooksul on inimeste elustiil väga palju muutunud – lapsed veedavad kuni kolm korda rohkem aega televiisori ja arvuti ees õues mängimise asemel (Childwise, 2017). Järjest rohkem uuringuid näitab, et suurenev ülekaal laste seas on põhjustatud nende istuva eluviisi tõttu.

Samal ajal saaksid lapsed õues olemisest aga palju kasu. Lisaks paljudele muudele asjadele suureneb nende füüsiline aktiivsus ja areneb vaimne tervis. Selleks on vaja lapsed õue viia!
Kes seda tegema peaks?

Asjatundjad on ühel arvamusel, et vanematel ja lasteaiakasvatajatel on kõige suurem mõju laste arengule. Kas kasvatajate ja vanemate vastutus on kaasa aidata laste õuekogemustele? „Vii mind õue” partnerid on selles kindlad ja see on ka põhjus, miks me oleme otsustanud jagada oma kogemusi ja selgitada, miks on tähtis õpetada lapsi õues käima.

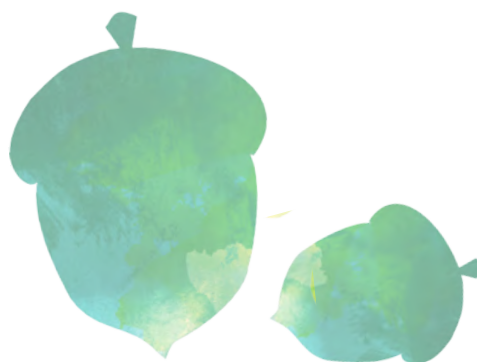
Õues õppimine ja mängimine pakub ainulaadseid võimalusi arendada laste oskusi varajases eas. Meie arvates peaksid õuesõpe ja mäng olema arenguprotsessi loomulik osa. Toas ja õues olemine pakuvad erinevaid, kuid teineteist täiendavaid keskkondi õpetamiseks. Õues õppimine annab

väga hea kogemuse ja on tähendusrikas ning vajalik päriseluks. See on tarvilik osa meie kõige kallimate - laste - tuleviku kujundamisel. Positiivsed tulemused õuesõppe mõjust on tõestatud uuringutega Skandinaavias ja Suurbritannias (Parsons, 2017), kus välitegevused on kasutusel iga päev. Selle projekti käigus me leidsime, et riikides, kus õuesõpe ja mäng on igapäevarutiin, tulevad siiski teele ka mõned küsimused ja takistused. Läbi parandamatu

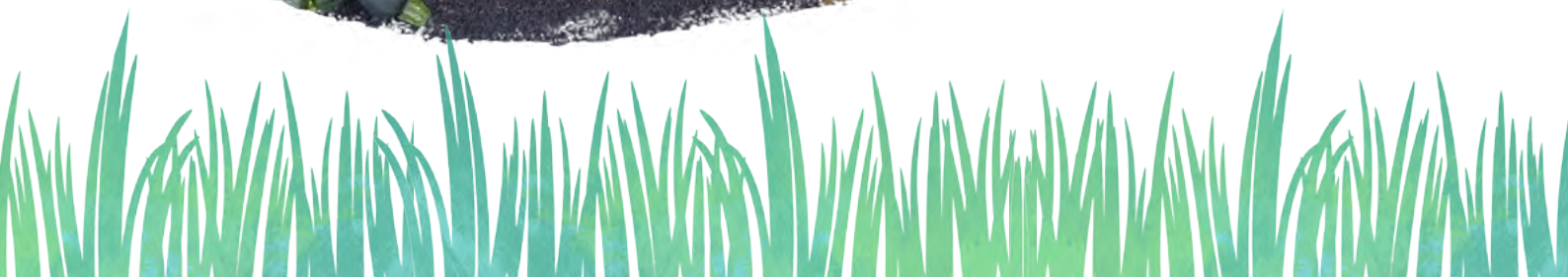
optimismi ja otsustavuse ei ole need riigid alla andnud. Selles käsiraamatus on nad jaganud oma kogemusi ja nõuandeid. Kui sul on kahtlusi või takistusi õuesõppe põimimisega oma rutiini, või sa ei tea, kust ja kuidas alustada, siis on see raamat just sulle.

Adriana Kováčová, INAK Slovakkia
Projektijuht

“Tõese vaate kujunemine loodusest ja hea suhe loodusega aitab lastel saavutada arenenud arusaama maailmast.”

Vlado Gerko, Presovi Ülikooli

TAKE ME OUT projekt

See raamat on **Erasmus+** finantseeritud projekti „Vii mind õue” tulemus. Projekt toimus aastatel 2016 - 2018, et toetada alushariduse õuesõppe heade tegevuste jagamist ja samal ajal arendada väljundeid, mida alushariduse pedagoogid saavad õuesõppe meetodeid rakendades oma igapäevases õppetöös- ja tegevuses kasutada.

Projektis osalesid õpetajad Slovakiast, Eestist, Taanist ja Inglismaalt. Projekti fookuses olid riiklikud lasteaiad ja selle eesmärk oli:

- Arendada Euroopa tasemel õuesõppe raamistikku laste arengu toetamiseks.
- Arendada välja treeningprogramm alushariduse pedagoogidele, kes kasutavad või tahavad kasutada õuesõpet.
- Varustada õpetajaid käsiraamatuga.

Projekti pikaajalisem eesmärk on:

- Jõuda võimalikult paljude alushariduse pedagoogideni ja toetada nende oskuste arendamist.
- Pakkuda õpetajatele motiveerimisviise ja toetavaid teenuseid.
- Jõuda nii paljude lasteni kui võimalik ja võimaldada neil kogeda õuesõpet.

Käsiraamat on kujundatud arusaadavalt, et toetada kõiki, kes on seotud laste õuealade kasutamisega, disainiga ja majandamisega. Loodetavasti kaasatakse ka lapsi ja nende vanemaid, õpetajaid, juhtkonda ja töölisi (näiteks aednikud ja maastikuarhitektid).

Käsiraamat julgustab teid mõtlema ümbritseva õhkkonna muutmise peale ja suhtumisele õueala kasutamisse nii, et see aitaks kaasa kõrgetasemelise õppekava täideviimisele.

Palju on teada liikumis- ja õuemängude rollist väikelaste intellektuaalsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele arengule. Siinses käsiraamatus oleme kasutanud erinevaid uuringuid, et pakkuda tõestusmaterjali ja tugevaid põhjendusi selgitamaks, miks on vaja aega ja raha, et teha muutusi teie praegustes õueala kasutamise meetodites ja keskkonnas.

PARTNERID

Õppides Maastiku Kaudu (Learning through landscapes) on heategevusorganisatsioon Inglismaal, mis pühendub õuesõppe ja -mängu suurendamisele laste seas. Meie nägemus on, et lapse haridust toetab stimuleeriv õuesõpe ja mäng. Meie eesmärk on võimaldada lastel olla ühenduses loodusega, olla aktiivsemad, olla rohkem pühendunud õppimisele, arendada sotsiaalseid oskusi ja lasta neil tunda rõõmu!

Me teeme seda läbi kolme lähenemistee:

- Toetame õuesõppe ja mängu kasulikkust koolis ja lasteaias.
- Inspireerime ja võimaldame õuealade disaini ja arendamist.
- Inspireerime ja võimaldame alushariduses töötavatel inimestel arendada enesekindlust, ideid ja oskusi, mis on vajalikud paremaks õueala kasutamiseks.

Oleme juhtiv Inglise heategevusorganisatsioon, mis on spetsialiseerunud õuesõppele ja mängule hariduses. Meie rivaalitud parimad teadmised ja kogemused on rohkem kui 25 aasta praktiliste tegevuste ja uurimuste tulem.

Õppides Maastiku Kaudu on projekti jaoks juhendanud käsiraamatu koostamist ja organiseerinud treeningu Taani partneritega.

Rohkem informatsiooni leiab:

www.ltl.org.uk

**Learning
through
Landscapes**

Haridusteaduskond, Presovi Ülikool, Slovakkia, on riiklik kõrgkool. Hetkel on see ainuke kõrgkool Slovakkias, mis spetsialiseerub alushariduse pedagoogide, alghariduse pedagoogide ja eripedagoogide õpetamisele. Nende prioriteedid on õpetaja hariduse tähtsustamine ja meetodite ning didaktika ajakohastamine, lähtudes hariduse hetkeolukorrast Slovakkias.

Presovi ülikooli haridusteaduskond valmistab õppivaid pedagooge töötama lasteasutustes, kooliklubides, pikapäevarühmades; kompenseeriva alushariduse ja alghariduse spetsialistina sotsiaalselt ja kultuuriliselt mittesoositud lastele, erivajadustega õpilaste koolides, tervishoiu ja sotsiaalhoolekande institutsioonides, alaealiste kinnipidamisasutustes. Lisaks õpetatakse pedagooge, kes on valmis vaimse puudega inimestega töötama. Ülikoolilõpetajate töökohad on algklasside õpetajana (esimesed neli klassi); alghariduse metoodikuna; metoodiku ja teadustöötajana alusharidusasutustes; kasvatajatena erivajadustega laste lasteaedades; erivajadustega laste algkooli õpetajatena; algklasside õpetajatena diagnostika ja ümberõppe keskustes; tervendava hariduse sanatooriumites või teistes asutustes, mis pakuvad hooldust psühhosotsiaalselt mittesoositud lastele ja noortele.

Alusharidusteaduskond Presovi ülikoolis toetab uuringute teostamise kompetentsusega ja juhtiva ning organisatoorse meeskonna treenimisega uue õuesõppe meetodi integratsiooni ametlikesse õpetamismeetoditesse, aidates tugevdada kontakte Slovakkia riigiametnikega ja toetades õuesõppe ametlikku tunnustamist Slovakkia seadusandluses väljaspool projekti.

Nende roll projekti raames oli hinnata õuesõppe professionaalide õpetamisstandardeid ja toetada käsiraamatut tagapõhja viidetega.

www.unipo.sk/en

INAK, Slovakkia on mittetulundusühing, mis püüab teha asju ERINEVALT/”INaK”, kui võimalik, siis innovaatseliselt ja loominguliselt. INaK asutati 2014. aastal tiimina, mis koosnes kogenud haridusvaldkonna inimestest, kes kasutasid innovaatsilisi lähenemisi, erinevaid uusi meetodeid, informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiat õppetöös, omasid kogemusi didaktikamaterjalide loomisel, projektijuhtimises, haridusalaste treeningprogrammide juhendamises ja muudes aktiivse õpetamise tegevustes. Oma tegevuste kaudu soovime toetada personali arengut.

Me keskendume innovaatsiliste lähenemiste kasutamisele ja loominguliste meetodite rakendamisele kasvatusprotsessis, töötades erinevate sihtgruppidega - lapsed, noored ja täiskasvanud. Meie projekt toetab eluaegset õpet ja aitab arendada õppija põhioskusi.

Proovime teostada omi ideid ja rakendada neid praktilistes tegevustes läbi kohalike, riiklike ja rahvusvaheliste projektide koostöös erinevate institutsioonidega.

INAK, Slovakkia algatas projekti koostöö, toetudes uuringutulemustele, mis viidi läbi 2016. aasta veebruaris 326 lasteaiaõpetaja seas Slovakkias. 286 (88%) neist avaldasid huvi õuesõppe projekti vastu, omades varasemaid positiivseid kogemusi sarnastes haridusprojektides. Selle projekti jaoks on INAK koordineerinud partnersuhteid ja projektijuhtimist ning loonud online treeningmooduli.

www.trochuinak.sk

toetada individuaalset arengut ja tunnustada andekust. Keskkond, kus lapsed saavad näidata enda armastust õppimise ja elu vastu, on koht, kus nad saavad areneda ja särada.

RUKKILILLE LASTEAED, EESTIS on 2008. aasta sügisel asutatud 9-rühmaline eralasteaed. Lasteaias on 208 last vanuses 2 - 7 aastat. Meie põhieesmärk on täita riikliku õppekava nõudeid Eestis, teha seda mänguliselt ja kasutades alternatiivseid pedagoogilisi meetodeid. Me oleme eesmärgiks seadnud õppimise läbi Eesti loodusõpetuse traditsioonide väärtustamise, tõstes teadlikkust meie kultuuritraditsioonidest läbi liikumise ja tegevuste. Lisaks pöörame tähelepanu tervise väärtustamise rõhutamisele.

Meie meeskond on hästi ettevalmistatud ja oma töös innukad. Nad kasutavad mitmete erinevate meetodite elemente, näiteks projektiõpet, Daltoni plaani, Hea Alguse meetodit, Sherborne'i jne. Samuti on meil kogemusi kunstides, töötamises sotsiaalsete oskustega, infotehnoloogias, folklooris ja õuesõppes.

Selle projekti raames on nende roll toetada käsiraamatu sisulist poolt ja projekti levitamist Balti riikides.

Me saavutame selle eesmärgi, pakkudes austavat ja usaldavat keskkonda, et

www.rukkilill.eu

Stockholmsgave Keskus Taanis on Kopenhaageni lähistel asuv õuelasteaed, mis keskendub õuesõppele ja loodusõpetusele, samal ajal jagades oma teadmisi erinevatele asutustele Taanis ja välismaal. Lasteaial on suur kogemus metsa- ja õuesõppega nii teoorias kui ka praktikas ning lisaks ka selle meetodi integreerimisel riiklikusse õppekavasse.

Iga päev sõidavad lasteaialapsed kesklinnas asuvast kogunemiskohast linnast välja. Maakohas asub hoone rühmaruumide, köögi, tualettide, kontori ja suure aia/ mänguväljakuga. Lasteaias on 10 õpetajat ja 70 last vanuses 3 - 6 aastat. Lapsed on jagatud kolme erineva vanusega rühma, kus igas neist on 23 last ja 3 õpetajat/pedagoogi. Lasteaed on avatud esmaspäevast reedeni kell 7.00 - 17.30 aasta ringi. Lasteaed on riiklik ja järgib Taani seadusandlust.

Lasteaed on fokuseerunud loodus- ja õuesõppele ning enamus tegevusi toimub väljas. Nad pakuvad kõrgetasemelist õpikeskkonda koos õpetajatega, kellel on kõrgharidus laste arengu erialal ja teadmised ning kogemused loodus- ja õuesõppes. Tihti jagab lasteaed oma teadmisi ka teiste asutustega Taanis ja välismaal. Lasteaed usub siiralt, et õuekeskkond on parim lapse arengule ja õpiprotsessidele.

Projekti jaoks aitas lasteaed käsiraamatu ja treeningutega.

<http://stockholmsgavecentrum.kbhbarn.kk.dk/FrontEnd.aspx?id=643403>

Strom Života Slovakkias on mitteriiklik mittetulundusühing, mis on olnud aktiivne keskkonnaõpetuse ja kultuuripärandi säilimise valdkonnas juba peaaegu 35 aastat. Põhiline sihtgrupp on lasteaialapsed, põhikoolilapsed ja noored üldiselt. Organisatsioon pakub teenuseid nendele gruppidele, luues erinevaid programme, mis keskenduvad keskkonnaõpetusele igal tasemel. Programmid sisaldavad pärandisäilitamise üritusi, kirjastamisega seotud tegevusi, keskkonnaga seotud võistlusi ja palju teisi.

Siiani on nad töötanud 150 lasteaia ja kooliga üleriigiliselt, suunates oma tegevust üle 7000 koolilapsele. Keskkonna

õuesõpe on kohustuslik teema Slovakkia koolides, kuid hetkel ei ole koolidele kõrgetasemelist õpetamise ja metoodika materjali saadaval.

Fookusega keskkonnaõppe haridusse integreerimisel, õpetajatele materjalide väljatöötamisel, õpetajakoolituste organiseerimisel ja lasteaialastele keskkonnateemalise ajakirja väljaandmisel koos võrgustikku kuuluva 185 lasteaia ja algkooliga, panustab mittetulundusühing projekti kvaliteedi juhtimise ja tegevuste levitamisega Slovakkias. Selle projekti raames on Strom Života aidanud kaasa käsiraamatu loomisele ja kooskõlastanud disaini ja digitaalsed allikad.

en.stromzivota.sk

STROM ŽIVOTA®

SISUKORD

Sissejuhatus	
„Vii mind õue” projekt	1
1) Inspiratsioon	9
2) Miks „Vii mind õue”	11
3) Esimesed sammud enne alustamist	14
4) Lapse taju	19
5) Alushariduse pedagoogi roll	35
6) Õueala- ja keskkond	45
7) Ületades takistusi ja punane lint	65
8) Lapsevanemate kaasamine õuesõppesse	76
9) Tõestamine ja hindamine	80
10) Õuesõppe organiseerimine ja juhtimine	83
11) Positiivne lähenemine riskimisele ja väljakutsetele	94
11a) Meie seaduslikud ja moraalsed kohustused võimaldavad riske	96
11b) Positiivsus on nakkav	99
11c) Eeskirjad ja töö	103
11d) Keskkond, mis võimaldab riskide võtmist	105
11e) Teabevahetus	107

1) Inspiratsioon

Sule oma silmad ja mõtle lapsepõlvele. Mis oli lapsena su lemmik tegevus? Kas see toimus siseruumides või õues?

Paljud meist mõtlevad õues olemisele, muutuvale ilmale ja tunnetuslikele kogemustele, mil me nautisime vabadust ja teistega lõbutsemist. Selle raamatu siht on võimaldada lastel neid kogemusi turvalises ja õnnelikus väliskeskkonnas kogeda.

Kui need tegevused on hästi planeeritud, turvaliselt juhitud ja juhitud iga lapse individuaalsetest vajadustest, saavad need vastavalt Inglismaa haridusinspektsiooni tiimile (OFSTED, 2008):

- Parandada akadeemilist võimekust
- Pakkuda võimalust paremaks korra õppimiseks
- Arendada oskusi ja iseseisvust laiemas pildis
- Teha noortele õppimine kaasahaaravamaks ja tähtsamaks
- Arendada aktiivset kodanikku ja ümbritseva hindajat
- Kasvatada loovust
- Luua võimalusi õppimisele läbi mängu
- Vähendada käitumisprobleeme ja

parandada osavõtlikkust

- Stimuleerida, inspireerida ja parandada motivatsiooni
- Arendada oskust tegeleda ebakindlusega
- Pakkuda väljakutseid ja võimalust võtta eakohaseid riske
- Parandada noorte suhtumist õppimisse

Paljudes Euroopa riikides, kus lapsed on lasteaedades ajal, kui vanemad ja hooldajad tööl on, näeme me vajadust lasta lastel olla õues. Läbi jagatud praktika saame me aru selle väärtusest ja hinnata ümber laste vajadused.

Taanis on kasvanud idee loodussõbralikest lasteaedades ja tänaseks on Taanis rohkem kui 500 looduslasteda (Ametlik Statistikaamet, 2017). Looduslasteaiad rõhutavad tegevusi, mis toimuvad suurema osa või kogu ajast õues looduslikus keskkonnas.

Inglismaal oleme näinud tõusu laste õueala kasutamises tänu valitsuse alushariduse tegevuskavale, mis rõhutab laste vajadust veeta aega õues. Õuealad on inspireeritud mitmest õuesõppe lähenemisest, nagu näiteks looduslasteaedades (metsakoolid),

mis on alguse saanud Skandinaaviariikidest. Slovakkia seadus nr 527/2007 §7 (Vyhláška, 2007) toob välja päevakava igaks päevaks lasteasutustes ja eelkooliasutustes. Kava peab läbi viima alushariduse pedagoog/ juhendaja. Samuti peab juhendaja tagama selle, et lapsed oleksid väljas iga ilmaga vähemalt kaks tundi hommikul ja kaks tundi pärastlõunal, sõltuvalt lapse lasteaia olemise ajast. Õues olemise aega võib lühendada või ära jätta ekstreemsetes ilmastikutingimustes nagu keeristorm, paduvihm, temperatuur alla -10°C või liigne õhu saastatus.

Eesti lasteaedades on väga oluline igapäevane õuesolemine. Lapsed veedavad väljas vähemalt 4 tundi päevas, hommikul ja pärastlõunal enne koju minekut. Lapsed lähevad välja iga ilmaga. Eestis on oluline kõike väljas teha. Erinevad tegevused nagu näiteks muusikatund, võimlemine, üldõpetustegevused, väljas söömine ja enamik üritusi on viidud klassiruumist õue.

Niisiis peame me nad lihtsalt õue viima!

2) Miks „Vii mind õue”?

MIS LAPSED SELLEST SAAVAD?

- Enesekindluse kasvu
- Paremad sotsiaalsed oskused ja suhtlemisoskused
- Suurenenud motivatsiooni
- Probleemide lahendamise oskuse suurenemise
- Füüsilise tegevuse kasvu
- Parema loovuse ja kujutlusvõime
- Palju avastamisrõõmu
- Hooliva suhtumise loodusesse ja keskkonda
- Kui te tahate õnnelikumaid ja tervemaid lapsi, siis viige nad õue!

MEIE VISIOON

Me tahame näha professionaalide ja vanemate toetusel rohkem lapsi üle Euroopa õues aega veetmas. Püüame pakkuda lastele vanuses 0 - 6 aastat kvaliteetsemat mänguaega ja õpikogemust õues.

Inglismaal läbiviidud uuring laste heaolu kohta (Public Health England, 2013) vihjas: „Aeg, mis veedeti arvutimänge mängides, mõjutas märkimisväärselt ja negatiivselt

noorte heaolu.” Me tunneme, et see vähendab ka õues olemise aega, mil lapsed on tavaliselt füüsiliselt aktiivsemad.

MIKS „VII MIND ÕUE”?

Me usume, et...

Lapsele:

- Laste õue viimine on oluline osa laste päevarutiinist.
- Mäng on iga lapse põhiõigus ja vajalik lapse füüsilisele ning emotsionaalsele heaolule.
- Lapsed vajavad loodusega kontaktis olemist tuleviku nimel.
- Lapsed peavad avastama ise ja koos teiste lastega. Nende iseseisvus, loovus ja vastupanuvõime suurenevad.
- Õues olles saavad lapsed olla lärmakad, liikuda ja luua rohkem segadust.

Alushariduse pedagoogidele või juhatajatele:

- Lapsed saavad kasu koos oma ala professionaaliga olles, kes mõistab õues olemise vajadust. Ta peab olema teadlik erinevatest lõbusatest mängutüüpidest, mis panevad lapsi tahtma õues aega veetma ja nautima tervislikke hüvesid, mida värskes õhus liikumine toob.
- Õuesessioonid peaksid olema piisavalt pikad, et lapsed saaksid oma mänguoskust arendada. Head alushariduse töötajad teavad, kuidas planeerida piisavalt paindlikku rutiini, mis võimaldab neil vaadelda ja vajadusel plaani laste vajadustest lähtuvalt muuta.

- Selline dünaamiline ja paindlik planeerimine aitab lastes arendada kriitilist mõtlemist, loovust ja vastupanuvõimet. On hea näha, kuidas lapsed arendavad asjadest arusaamist, näiteks kuidas mingid seadmed töötavad või kuidas kasutada tööriista.
- Ka töötajad võivad õues olemisest. See on stressi leevendav, nauditav ja tervislik.
- Planeerides ja kasutades tegevusi õues, suureneb ka töötajate pädevus.

Peame kindlad olema, et ei viida liiga palju aega täiskasvanu juhendamisega.

Keskkond:

- Õues olemine nii toetab kui ka laiendab siseruumide tegevusi, kui naturaalsed materjalid õues kasutamisest ka klassiruumi võtta. Lisaks paraneb laste käitumine siseruumides, kui nad õues aktiivsemad on.
- Lastel peab olema kontakt loodusega ja igapäevaste päriselu kogemustega, sealhulgas enda poriseks ja mustaks tegemine, õuetööde õppimine ja piisav ruum, et avastada, kuidas nende kehad liiguvad.
- Spetsiaalne olustik õues laiendab tubaseid kogemusi tänu pidevalt muutuvatele võimalustele, mida pakub loomulik looduskeskkond.
- Loomulik õuekeskkond soodustab liikumist, loovust ja oskuste arengut.

Õues mängimine toetab sobilike riskide võtmist ja pakub kohaseid väljakutseid

kõigile lastele. Head õpetajad võimaldavad laste arengut.

Vanemad ja ühiskond:

- Vanemad ja ühiskond omavad suurt tähtsust, kuidas õues viibimisse suhtutakse. Õpetajad teevad koostööd vanematega, et saavutada positiivne suhtumine laste mudaseks tegemisse või vihmas ja lumes mängimisse.

Rohkema informatsiooni saamiseks „Vii mind õue“ koostöö osas palun vaata „Vii mind õue“ projekti osa raamatu lõpus.

3) Esimesed sammud enne alustamist

Enne käsiraamatuga põhjalikku tutvumist, leiad siit mõned nõuanded

Iga seksiooni alt leiad:

Kas teadsid on allikate osa, mis sisaldab teooriaid ja uurimusi, mis toetavad praktiliste töödega õues olemise kasulikkust tervisele.

Võite uurida „**Vii mind õue**” juhtumiuuringu osa, mis võtab kokku mõned põhilised leiud Taani, Eesti, Slovakkia ja Inglismaa partneritelt.

KAS TEADSID

USA-s tõestati, et vanemate ja lasteõuede abi laste õuesajamisel aitab parandada laste saavutusi. „Lapsevanemad peaksid oma lapsi õue viima, kuid ka lasteaiad peavad kaasa aitama. Tõrises nii, kasvatavad lasteaiad paremini haritud tugevate elukoliste oskustega lapsi.” (Coyle, 2010)

VÕIMALDAV KESKKOND

Lapsevanemad peavad end tundma tereoluhuna ning me avastasime, et õues koos sõpridega ja lülituste korraldamine on suurepärase võimalused vanematega kontaktide loomiseks. Mõks mitte organiseerida õhtupoolik, kus lapsed saavad lõbutseda ja oma vanematele lasteaias õueala näidata? On ka võimalus korraldada poolaasta jooksu üks väljasõit piknikule või kahaliiku tallu, kus lapsed saavad vanematele oma sõpru tutvustada.

TEHNIKAD JA IDEED

Kui vaja, hangika vanematele veekindlad riiet, et tekiks vabam õhkkond. Kogemus peab olema lõbus ka neile. Ära unusta ka vanavanemaid. Kasuta lasteaias kogukonna kokkutoojana ja laste vanemate seda initsiatsiooni broneeri.

Oppides Šotimaa partneritelt CASE STUDY #17

Ryley (3) kartis kõike, mis tema imber oli. Väljas alles hoidis ta kõvasti isa käest kinni. Isa oli ebakindel Ryley reaktsiooni suhtes metsapäevadel. Pärast mõnda nädalat oli stidentsioonid rüha muutust Ryley käitumises. Kogu tema olemus paistis muutuvat, kui ta läbi sissapääku rohualasse läks. Ühikuga juhatus ta ka teised lapsed parimasse puitkate leiukohta. Isa pani seala muutust Ryley tähele ning nüüd püüavad nad kogu perega kätä loodusse ni tihhi kui võimalik.

Ryley ja isa Pete'i osavõtt metsapäevadest avas nende mõlema silmad ja nad mõistsid, et õues on hea olla ning see mõjub Ryleyle positiivselt.

Pete hakkas regulaarselt osalema lasteaias õuesõppe tegevustes, julgustama ja aitama ka teisi vanemaid viima oma lapsi rohualasse kvaliteetsega veetma. Mäju Ryley enesekindlusel ja õppimisel oli tohutu. Kas Pete elaks Ryley ilma lasteaias toetuseta metsapäevadele viinud? Tema vastus oli eitav.

Pete'i kogemuse jagamine teiste vanematega on kasulikum kui personali kasutamine.

Võib-olla on midagi õppida **Tehnikad ja ideed** osast, mis annab ülevaate mõnedest partnerite kasutatud õppetundidest, et muuta praktilist tööd paremaks (näiteks kuidas taanlased söövad leiba, juustu ja puuvilju, et energiataset kogu õuesoleku aja kõrgena hoida).

Kasutades viiteid, leiate lisapilte ja linke allikatele meie internetilehel, lisaks ka juhtumiuuringuid lastest ja töötajatest, kes kasutavad loodust ja õueala.

Erinevad alguspunktid

näiteid teekondadest, mida abiks võtta

„Vii mind õue” koostööpartnerid teavad, et me kõik alustame oma teekonda erinevalt tasandilt. See käsiraamat on üles ehitatud toetamaks erinevaid kogemusi ja teadmisi. Võid raamatu otsast lõpuni läbi lugeda, aga siin leidub ka soovitusi neile, kes juba kasutavad õuesõpet.

Kui sa alles hakkad lapsi õue viima

Miks mitte alustada piltide sirvimisest, mis on siin sinu inspireerimiseks?

Seejärel soovitame lugeda osasid **Miks „Vii mind õue”** ja **Õpetaja roll**, et avastada enda roll õues viibimisel. Seda raamatut lugedes oled võib-olla äsja koolituse läbinud või alles õpid. Sellisel juhul vaata läbi, kuidas teooriad on tööle pandud **Kas teadsid** osas. Me loodame, et see käsiraamat on midagi, mida saad pidevalt oma arengu jooksul kasutada. Kui sul on vaja tegevusteks ideid, mine palun **Tegevuste** leheküljele.

Professionaalidele, kes soovivad mõtiskleda ja oma tööd kaugemale arendada

Soovitame üle vaadata **Miks „Vii mind õue”** osa, et mõtiskleda, miks sa kasutad õues olemist. Mida rohkem sa seda kasutad, seda enam sa leiad, et oleks vaja detailsemalt uurida **Õpetaja roll** ja **Lapse taju** osasid ning kuidas me Tõendame ja Hindame tööd, mida teeme õues. Sa võid mõtiskleda õue **Riskide ja Väljakutsete** üle või teha koostööd kolleegidega, et **Ületada takistusi ja punast linti**, mis ette võivad tulla. Me loodame, et **Tehnikad ja Ideed** aitavad sul oma tööd edasi arendada.

Kui otsid lisainspiratsiooni õueala kasutamiseks, siis miks mitte uurida **Kas teadsid** kaste igal lehel ja mõelda, kuidas need puudutavad sinu tööd. Võid uurida ka meie online **treeningute moodulit** ja **tegevusi**.

Kogenud õuesessioonide läbiviijatele

Kui sa oled kogenud töötaja, miks mitte üle vaadata **Miks „Vii mind õue”**, et tagasi mõelda sellele, miks me kasutame õueala ja mida me soovime sellega saavutada. See võib toetada sinu **Rolli alushariduse juhina**. Selles osas leiad sa otselingid eeskirjade loomiseks ja personali toetamiseks. Võid leida vajalikuna ka **Õueala- ja keskkonna** osa, et näha, kuidas viia läbi suuremaid muutusi õuealal.

Kuna juhtidel on vastutav roll, siis **Tõendamine ja hindamine** ning **Vanemate ja Hooldajate rakendamine** võivad sulle kasulikud olla. Vaata kindlasti ka **Tehnikad ja Ideed** osa, et oma tööd edasi arendada.

CASE
STUDY
#1

Kuidas meid kõiki kutsutakse?

Taanis kutsutakse alushariduses töötavaid professionaale pedagoogideks ja nad on koolitatud töötama erinevates hoolduskeskkondades. Slovakkias ja Eestis on nende nimetus lasteaiaõpetaja ja Inglismaal kutsutakse 0 - 4-aastaste lastega töötajaid praktikuteks.

Neid, kes töötavad 5 - 6-aastastega, kutsutakse alushariduse õpetajateks. Selle projekti raames nõustusid kõik partnerid, et nad on alushariduse professionaalid ning nii neid siin raamatus ka nimetatakse.

---

4) Lapse taju

SISSEJUHATUS

Taanis on looduslasteaedadel pikk traditsioon. Üleüldse on Taani lasteaedadel suur toetus ning 97%

Taani lastest käivad lasteaedades.

Linnast väljas lasteaiad said alguse linnas elavate sotsiaalmajanduslikes raskustes olevate perekondade ajendil. Üks põhjus selliste lasteaedade rajamiseks oli rohkemate lasteaiakohtade loomine ja pikkade ootejärjekordade vähendamine.

Varsti oli selge, et seda tüüpi lasteaiad toimisid. Jälgiti väliskeskkonna mõju laste tervisele ja märgati, et lapsed olid vastupidavamad levinud külmetushaigustele ning nende üldine heaolu paranes.

Samal ajal arenesid laste füüsilised ja sotsiaalsed oskused ning suurenes kujutlusvõime. Samuti suurenes nende vastutustunne ja arusaamine loodusest.

Looduslasteaedade idee kasvas ja nüüd on selliseid lasteaedu Taanis üle 50. Seal on pikaajaline traditsioon valmistada

ette akadeemilise kraadiga alushariduse professionaale, et aidata luua parimad olud laste arenguks.

See traditsioon on suuresti mõjutanud Inglismaa metsades asuvaid tegevuspaiku ja lasteaedu ning valitsus soovib, et igas lastehoiuasutuses peaks olema igapäevane võimalus õues olla.

Eesti õuesõppe ajalugu ulatub kaugemale kui arvata oskame. Olgugi, et “õuesõppe” termin on kasutuses olnud alates 2003. aastast, on väljas olemine alati olnud osa lasteaia elust. Nüüd on õues olemine rohkem seotud ka õppimisega.

Eestis on väliõppe tähendus järgmine: “õuesõpe on õppimine tõelises looduses koos teistega, kasutades kõiki meeli ja tehes kõike ise”.

Alates 2003. aastast on õuesõppe Eestis muutunud regulaarsemaks. Koolid ja lasteaedad tähistavad 14. aprillil õuesõppe hooaja algust. Meie usume, et lapsed Eesti lasteaedades muutuvad tänu heale õuesõppele keskendunumaks, vastupidavamaks ja kohanemisvõimelisemaks ümbritsevale. Baas luuakse lasteaias ja seepärast on just sel ajal kõige tähtsam õpetada lastele looduse väärtustamist ja armastamist.

Slovakkia vaatenurk kogenud alushariduse õpetajalt, PaedDr. Monika MIŇOVÁ, PhD.

CASE
STUDY
#2

Slovakkias loodi esimesed koolieelsetele lastele mõeldud institutsioonid aastal 1829. Alates 2008. aastast on lasteaiad jälle osa koolisüsteemist ja ei kanna enam eelkooliasutuse nime. Praegusel hetkel on meil 91.19% (159 081) koolieelset lasteaedades käivat last, lisaks 14 777 õpetajat 2959 eelkoolis. Aastaks 2020 peaksid 95% lastest vanuses 4 - 6 käima lasteaedades, et valmistuda kooliminekuks (minedu, 2017).

Lasteaiad viivad läbi õppe- ja kasvatustööd, põhinedes endi koolihariduse programmile, mis peab sisaldama eesmärke ja ainevaldkondi. Aastatel 2012 ja 2013 Riikliku Kooli Inspeksiooni korraldatud uuringute põhjal leidis 75,13% lasteaedades 197-st teadmised keskkonnaharidusest. Kuna inspeksioon ei hõlmanud kõiki riigi lasteaedu, siis võib oletada, et keskkonnakasvatusega tegelevad veel rohkemad lasteaiad. (Uváčková 2013, s. 23-33).

Haridusministeeriumi teistes dokumentides pööratakse tähelepanu kohustusele võimaldada lastel

veeta aega õues. Lasteaiad on hõivatud mitmete projektidega, näiteks „Roheline kool”, ja organiseerivad tegevusi (näiteks Maakera Päev), kus püütakse lastel arendada kõiki kognitiivseid külgi ja sotsiaal-emotsionaalseid ning psühhomotoorseid võimeid läbi otsese kogemuse looduskeskkonnaga.

Mõnedes lasteaedades on ka keskkonnaõpetuse koordinaatorid ja keskkonnaklubid ning õpetajad on saanud sellealase koolituse läbi erinevate seminaride, töötubade, konverentside ja kirjanduse.

Slovakkia lasteaedades toimuvad välitegevused kooli aedades, lähedal asuvates looduslikes

paikades või tervisenädala raames külastustega looduskoolidesse. 2017. aasta seisuga oli Slovakkias umbes 22 metsakooli, mis ei kuulu koolisüsteemi ja mis tegutsevad kodanikuühenduste tasemel.

Sätted välisessioonide ja nende tingimuste kohta leiab Slovakkia Vabariigi Tervishoiuministeeriumi määruses nr 527/2007 §7 täht b. Detailsed nõuded tingimuste kohta

lastele ja teismelistele: (b) lapsed peavad õues viibima igapäevaselt vähemalt kaks tundi hommikul ja kaks tundi pärastlõunal, sõltuvalt ajast, kui kaua laps eelkoolis või eelkooli lasteasutuses viibib; õuesoleku aega võib lühendada või ära jätta ekstreemsete ilmastikuolude korral nagu keeristorm, tugev vihm, temperatuur alla -10°C või liigne õhu saastatus.

KAS SA TEADSID

Õuesõppe raames **Slovakkias** - aktiivne õppimine looduskeskkonnas, esitleb Herinková (2017) järgmisi kasutegureid lastele:

1. Lapsed on tervemad.
2. Nad saavad hiljem koolis paremaid hindeid.
3. Laste suhtlemisoskus paraneb.
4. Õuesõppe loob ühtsustunde.
5. Lapsed saavad positiivseid mälestusi loodusest ja õpivad uusi oskusi.
6. Õuesõppe loob oma kultuuri.

Taani alusharidus on lastest lähtuv ja inspireeritud mitmest tuntud filosoofist, sealhulgas Rousseau ja Froebel. Suurem osa mõtlemist selle ümber toimus peale II Maailmasõda. (Srogon, 1986)

Rousseau (1712 - 1778) uskus, et lapsed õpivad paremini omapäi läbi isetegemise kogemuse. Samuti väitis ta, et lastele on tähtis õppida ja areneda enda loomulikus rütmis. Rousseau sõnul on lapsepõlv väärtus iseenesest.

Froebel (1782 - 1852) mõjutas samuti Taani pedagoogikat. Inspireeritud Rousseaust, arendas ta oma mõtteid mängust ja sellest, kuidas lapsed peaksid mõtisklema oma mängukogemuse üle ning kuidas mäng toimub vaid siis, kui lapsed aktiivselt selles osalevad.

Froebeli mõtted tõstavad esile uskumuse, et lapsed arenevad kõige paremini siis, kui lasta nende loomusel avalduda loomulikus keskkonnas.

Olgugi, et Froebeli mõtted on suunatud laste

õppimisele ja arengule, rõhutab ta, et lasteaed ei ole osa koolist, kuid siiski oluline osa lapse haridusest. Haridus ja kasvatus koos on võtmesõnad lapse arengus, seega tuleb arendada last kui tervikut, mitte ainult vaimset või füüsilist poolt.

Pärast II Maailmasõda mõjutasid vaateid haridusele erinevad filosoofid. See oli aeg, mil hakati vastu sõja ajal toimunud inimrõhumisele ja julmusele. Visioon oli luua kasvatus, mis tugevdaks laste arusaamu vabadusest, demokraatiast ja iseseisvast mõtlemisest.

TEHNIKAD JA IDEED

Kõik puudutab last!

Meie töö tugineb vanadele teoreetikutele, kuid fookus on lapsel kui tervikul. Me usume, et lapsepõlve arengut saab toetada siis, kui lapsed käivad looduslasteaedades.

Mitmekülgne isiklik areng

Lapsed arenevad kõige paremini siis, kui nad on õnnelikud ja kui täiskasvanud neid

tegevustesse kaasa haaravad. Kui lapsed tunnevad, et täiskasvanud on huvitatud nendega tegelemisest, kogevad nad enesekindlust ja tunnevad end väärtustatuna. See annab neile julgust avastada ümbritsevat maailma. Samuti paneb see lapsi piire testima ja õppima aru saama oma rollist ühiskonnas, nii lähikonnas koos teiste lastega kui ka laiemas sotsiaalses ringis ja neid ümbritsevas loomulikus keskkonnas.

Kui looduslasteaedades toetada lapsi nende igakülgse isiklikus arengus, siis võimaldab see neil oma piire tundma õppida. Näiteks, kui laps ei saa abi puu otsa ronimisel, siis peaks ta ise aru saama, kui tugev ta on, et ronida turvaliselt ja ohutult ka üksi.

Samal ajal peame lastele õpetama, kuidas tegeleda oma tunnetega, mis tulevad esile ühiskonnas ja väliskeskkonnas. Tunded avalduvad seoses sõprusega, võistlusega, südikusega ja paljudes muudes olukordades. Seega kogedes erinevaid tundeid turvalises keskkonnas, võimaldab see vastu võtta õigeid otsuseid ning seostada neid laiema ühiskonnaga.

Õuealal on lastel võimalik arendada ja testida oma potentsiaali. Nad kogevad, kuidas “ära pääseda”, testivad konflikti lahendamise strateegiaid ja kasutavad oma meeli, et õppida uusi oskusi. Kui õppekava on vabam kui traditsioonilises lasteaias, siis on lastel võimalik ellu viia oma ideid ja luua isiklikke projekte nii, et nad ise koos täiskasvanutega õpivad enda loomingulisust tundma. See aga tugevdab vastutasuna laste enesehinnangut ja soovi uuendusi luua.

Kehalised oskused

Kui lapsed on looduslasteaias õues, muutuvad nad tugevamaks, kasutades oma keha ja kehaosi, mis nad liikuma panevad. Nad saavad lihvida oma motoorseid oskusi, ronides puude otsas ja korjates puupulki, lehti, seemneid ja putukaid. Ronides üles järsust mäest või tehes pikki jalutuskäike paraneb nende vastupidavus. Lapsed kujunevad kehaliste oskuste arenedes tugevateks ja terveteks inimesteks.

Lapsed ei arene mitte ainult füüsiliselt, vaid ka sensoorselt tänu hooajalistele muutustele, mida nende meeled tunnetavad (näiteks mulla lõhn metsas ja värskete lillede lõhn kevadel). Nad maitsevad ravimtaimi, mida nad loodusest leiavad ja kogevad kõrvenõgeselt kõrvetada saamist. Nad kuulevad laulmas erinevaid linde ja õpivad neid laulu kaudu eristama. See annab neile kognitiivse oskuse erinevatel häältel vahet teha. Nad näevad, kuidas loodus muutub aasta jooksul. Kõik see annab lastele vahendid, mida nad vanemaks saades edasiarenemiseks kasutada saavad.

Tänu nendele kogemustele on nad võimelised mõistma oma keha ja looma seoseid, kuidas erinevad aistingud mõjutavad keha ja aju.

Kognitiivsed oskused

Kõik psühholoogilised ja meelelised muljed on seotud kognitiivsete oskustega. Kui kognitiivsed oskused on ühendatud füüsiliste ja sensoorsete oskustega, on toetatud kogu „võrgustiku” areng. See ei juhtu, kui laps on tavalises päevahoius, sest nende füüsis ja meeled ei saa samasugust stiimulit kui looduses. Looduses on lapsed keskendunud rohkem liikumisele ja keskkonnale ning seepärast õpivad nad paremini kontrollima oma keha, mis tuleb kasuks koolis ja ka hilisemas elus.

Sotsiaalsed oskused

Looduses olles on laste sotsiaalsed oskused igati toetatud. Need saavad areneda koosluses teiste inimestega, aga kui ruumi ei ole, on see areng täis konflikte, sest lapsed ei saa vajadusel üksteisest eemalduda.

Looduslikes lasteaedades on võimalik minna eemale ja võtta aega mõtlemiseks, kuidas erinevaid konflikte

lahendada. Mõlemates, nii Taani kui Inglismaa lasteaedades on lastel võimalus minna magama, kui nad selleks vajadust tunnevad. Mõned lapsed vajavad und ja mõned mitte, mis tähendab, et efektiivne piirkondade jaotus ja tegevuste planeerimine peab võimaldama rahulikku ja vaikset aega. Slovakkias ja Eestis on see erinev. Uneaeg on kohustuslik ja ei arvestata laste individuaalseid vajadusi.

Looduses saavad lapsed ühineda erinevates tegevustes ja läbielamustes, mis võimaldavad luua sõprussuhteid, mis omakorda loovad ühtsuse tunde. Viis põhilist asja, mida lapsed vajavad, et õues õnnelikud olla: tunda end turvaliselt, mitte olla näljased, riietuda soojalt ja kuivalt, mitte muretseda tualetti minemise pärast ning mitte tunda end ebamugavalt musta mähkmeaga.

CASE
STUDY
#3

Uni - mis sa teed?

Inglismaal, kui lapsed on söönud ära lõunasöögi, julgustatakse neid kasutama lugemisnurka või teisi vaikseid alasid siseruumides või õues. Regulaarselt magavatele lastele ja beebidele on võimaldatud aeg ja koht magamiseks, arvestades erinevate magamisharjumustega. Need on eelnevalt läbi arutatud vanematega, et teha kindlaks laste individuaalsed vajadused ja arenguaste. Näiteks leidub emasid, kes soovivad, et nende laps kiigutatakse magama õues kärus või neid, kes soovivad lapsele voodit pimedas ruumis. Rootsis, Taanis ja Inglismaal on kasutusel madratisid, mida on võimalik viia ka erinevatesse kohtadesse siseruumides või õues.

Kui laps vajab uinakut hommikul, siis tõhusalt disainitud õuealal on olemas ka vaikne ala, kus saab seda võimaldada. Mõnikord eelistavad lapsed hoopis elavat keskkonda uinaku jaoks. Projekti käigus rajas Eesti lasteaed õue spetsiaalse varjualuse

magamiseks, kus on magamiskotid igale lapsele.

Ka Taanis ja mõnes Inglismaa lasteaias on julgustatud tegevused õues lõpetada kella 15-ks, et võimaldada aega perele ja vaiksetele tegevustele ning vajadusel ka uneks. Varasem õuetegevuste lõpetamise aeg on kasulik ka lastele, kelle jaoks on potitreening raske. Eestis ja Slovakkias on kohustuslik uneaeg siseruumides peale lõunasööki ja lapsed peavad riietuma pidžaamadesse ning magama tüüpilistes lastevoodites.

Uued lapsed

CASE
STUDY
4

Uued lapsed lasteaias vajavad toetust, kuni nad sisse elavad. Saime teada, et Taanis ja Inglismaal leidub mitmeid meetodeid, kuidas aidata lapsi kiiremini sise- ja välitingimustes harjuma.

Loo rutiin ja ühenda sellega õueminek ja õuesolek. Näiteks Inglismaal avastas Jenny, et päeva alustamine õues ei töötanud, kui lapsed olid harjunud siseruumides olema. Nad muutusid rahutuks. Et sellest üle saada, jätavad vanemad lastega huvasti siseruumides ja peale seda minnakse õue. Taanis lähevad lapsed välja peale

vahepala. On võimalik, et alushariduse juhatajad peavad muutma päevarutiini, et peegeldada õues olemise vajadust pikemas perspektiivis.

Mõned lapsed vajavad **selgeid piire** ja töötamine vanemate lastega võib neid aidata. Mõnel teisel ajal võib neil olla vaja täiskasvanu tuge ja planeeritud tegevusi. Inglismaal on populaarne lipu heiskamine, mõnel pool lauldakse ja lüüakse rütmi puupulkadega.

Inglismaal ja Taanis kasutatakse **võtmetöötajate-tugiisikute** abi, mis on oluline, kui uued lapsed alustavad. Tugiisik on üks töölistest, kes on määratud ühele lasteaias alustavale lapsele. Laps ja täiskasvanu ei pea pidevalt kontaktis

olema, kuid laps teab, et tal on tugi ja tähelepanu olemas, kui selleks vajadus tekib. Tugiisikul on ka tähtis roll vanematega suhtlemisel.

Ülemineku mänguasjad - tihti on need pehmed mänguasjad, tekid või "lohutajad", mis on lubatud seni, kuni laps kohandub olukorraga. Paljud lapsed saavad mõne aja pärast aru, et neil ei olegi neid mänguasju vaja.

Ole valmis **väikeste gruppidega tööd tegema**, et võimaldada kõigil lastel tegevustest osa saada. Inglismaal jälgiti Toby't, kes klammerdus tugiisiku külge. Kui aga õpetaja pani Toby tekile dinosaurused koos kivide ja lehtedega, hakkas Toby kohe mängima ja teised lapsed ühinesid temaga. Niimoodi hakkas ta enesekindlust juurde saama ning juba järgmisel nädalal järgnes ta teistele lastele, laiendades niimoodi oma piire. Nüüd jookseb Toby igale poole ja naudib õues olemist.

Inglismaal pandi juhuslike vaatluste käigus tähele, et lastel võib kuluda kuni 6 kuud, et üksi õue minna. Asutustes, kus oodatakse, et lapsed oleksid õues, on tähtis iga lapse mugavustsooni austamine ja järkjärguline arengu toetamine. Mõned lapsed on aga vastupidised.

Muutudes enesekindlamaks, vajavad lapsed vähem toetust. **Kaasa lapsed muudatustesse**, mis tehakse neid ümbritsevas keskkonnas, sest tihti on neil suurepäraseid ideid ja teadmisi. Näiteks võivad nad öelda, kus leidub rohkem putukaid või kus on kõige päikeselisemad alad taimede kasvatamiseks.

Ma ei taha kummikuid jalga panna!

CASE
STUDY
#5

3-aastane Peter Inglismaalt oli lasteaias käinud juba kuus nädalat, aga ta endiselt ei tahtnud õue minnes kummikuid jalga või veekindlaid riideid selga panna. Kui tugiisik tema emaga rääkis, selgus, et poisile pole kunagi meeldinud kinniriietatud olla, isegi mitte beebina. Sellel 3-aastasel oli siiani vabadus ise minna ja mängunurkadesse pääseda, kuid nüüd paluti tal paigal istuda ja teha midagi, mille puhul ta tundis, et ei oska ise teha ja see on talle vastumeelt, seega ta keeldus.

Pärast natukest mõtlemist arvas tugiisik, et parem on lasta Peteril mõneks minutiks oma toariietega õue minna ja aru saada, millest ta ilma jääb (kui jalanõud ja riided saavad mustaks, siis saab neid alati pesta). Peale mõningaid kordi tunnistas Peter, et palju lõbusam oleks, kui ta saaks vabalt lompides hüpata ning oli motiveeritud õppima ise õueriideid ja jalanõusid selga ja jalga panema. Sellega seoses hakati laulma ka laule, et oleks lõbusam õueminekuks riietuda.

Peteritele sinu asutuses, miks mitte...

Panna kummikud ja joped konksudele ukse juurde, et lapsed saaksid neid ise võtta.

Mõtlemise aladele (mitte tegevustele), mida siseruumid toetavad ja püüa neid sisse seada ka õues, nii et lapsed leiaksid siseruumide tuttavd ja huvitavad kohad ka õuest.

Näiteks, kui sul on vaikusenurk siseruumides, siis püüa luua selline ka õues. Planeeri õuetegevused turvalisse piirkonda nii, et lastel oleks neile iseseisev juurdepääs. Lisaks pane õue valmis ka eined.

Poril on lapse välikogemuses tähtis osa, seepärast ole valmis neil laskma end mudaseks teha, et nad saaksid sensoorselt

areneeda ning immuunsüsteemi tugevdada. Mõnikord peame veenma vanemaid, et porised riided saab alati puhtaks pesta.

Ole kannatlik, teekond on sama tähtis kui lõpptulemus. Kõigi uute lastega peab olema valmis neid riietumisel natuke kauem aitama. Siinkohal on meil mõned nõuanded, kuidas seda teha: näita ette uusi tegevusi (kaasa arvatud riietumine); püüa mitte lasta kogu grupil üheaegselt riietuda; anna ühele grupile mingi tegevus seni, kuni aitad teist gruppi end valmis panna; pea meeles, et on normaalne paluda lapsel oodata seni, kuni sa saad teda aidata.

LAIEM

CASE
STUDY
6

Hügieen ja toit

Osa rutiinist on laste aitamine hügieeniga. Põhiline prioriteet on korralik kätepesu enne söömist ja peale tualetis käimist.

KAS SA TEADSID

Taanis alustatakse päeva leiva ja juustuga ning siis pestakse käed – see aitab neil vastu pidada kuni sooja lõunasöögini.

Inglismaal rutiinid varieeruvad, kuid tavaliselt on lastel hommikuti juurdepääs puuviljadele, röstsaiale või küpsistele ja juustule ning keskpäeva paiku antakse lõunasööki või söövad lapsed ise kaasavõetud lõunat.

Slovakkias saavad lasteaialapsed süüa kolm korda päevas – hommikusöögiks leiba määrdega ja puuvilja või köögivilja, lõunasöögiks sooja suppi ja praadi,

pärastlõunaks leiba puuviljade või köögiviljadega, sõltuvalt lapse lasteaiapäeva pikkusest.

Eesti lasteaedades süüakse kolm korda päevas. Hommikusöögiks on tavaliselt puder või piimasupp. Lisaks võileib väikese puuviljaga. Lõunaks valmistab kokk prae või supi koos magustoiduga. Pärastlõunal saavad lapsed kergema eine nagu salati, piruka või köögivilju.

Inglismaa lasteaedades peab vähemalt üks inimene olema läbinud toiduhügieeni koolituse.

Populaarsemad õueeined võivad sisaldada

Lihne ja kiire

Rosinad ja kuivatatud puuviljad
Kõrsikud
Juust
Värske puuvili
Valmis popkorn
Küpsised
Leib
Termoses supp või kakao
Vesi ja mahl või piim
Taimeteed

Tulel küpsetatavad/soojendatavad

Küpsetatud banaanid ja õunad
Pannkoogid
Popkorn
Kuum kakao
Puuviljad sooja dipikastmega
Tortiljapitsad
Supp
Pulga otsas leib
Saiaviilud
Ühepajatoit
Pasta
Röstsai

Kõikides riikides istuvad lapsed koos ja söövad lõunat üheaegselt. Nad valivad istekohad ja on väikestes gruppides, et julgustada vestlust. Õpetajal soovitatakse lastega ühineda ja kui võimalik, süüa nendega koos, et näidata õigeid söömisharjumusi ja vestlusoskusi.

Tualeti kasutus õues – mida meeles pidada:

Võimalik probleem

Mähkmetes beebid

Potitreening või tualetitreening õuealal

Potitreening õuealalt väljaspool

Tualeti kasutajad õuealalt väljaspool

Võimalik lahendus

Võta õue kaasa mähkimisalus ja -kott, ära peata mängu, et kiirustada tupp või koju

Aita lastel kasutada siseruumides asuvaid tualette või pissipotte

Aita lastel kasutada pissipotti või lase pissida põõsaste alla (hädaolukorras)

Aita lastel pissida põõsaste alla, eemal mängualast (määra kindel koht). Kui ollakse piirkonnas, kus pole sobilik seda teha, siis sea üles ajutine tualett. Eemalda alati fekaalid.

Võimalda töötajate ja laste kätepesuks seepi ja vett.

KÜSIMUSED MÕTISKLUSEKS

Loe tagasisidet hiljutisest külastusest Taani lasteaeda:

Hämmastav oli näha, kui rahulikud, terved ja õnnelikud olid lapsed õues. Lastel olid õues olles suurepärased võimalused avastamiseks, uudistamiseks ja aktiivseteks tegevusteks. Paneksin oma lapse välilasteaeda ja hea meelega oleksin ka ise seal õpetaja. Õeldakse, et ilu peitub lihtsuses ja seal oli see ilmselge. Ei ole vaja lapsi üle külvata liigse informatsiooniga, vaid lasta neil olla vabalt ja iseenda juhendaja rollis. Kõik, mida laps õues olles teeb ja kogeb, on väga hariv ja arendav. Mulle väga meeldis, et lapsed on juba varases eas kontaktis reaalse elu ja töökasvatusega.

Kas sa tunned, et võid sama öelda ka oma lasteaia kohta? Kuidas on sinu lasteaed erinev?

Kui palju aega kulub keskmiselt päeval:

- täiskasvanu juhitud ajale
- välikeskkonnas
- päevarutiini järgimisele?

Kuidas sa saaksid laste juhitud ajal suurendada mängu ja huvide osa õues?

Kuidas sa saaksid paremini kasutada välikeskkonda, et toetada laste:

- Und
- Hügieeni/tualetis käimist
- Toitumist?

Kuidas sa toetad uusi lapsi õues?

5) Alushariduse pedagoogi roll

SISSEJUHATUS

Millal sa käisid viimati õues loodust nautimas? Kuidas oli? Mis hetki sa mäletad kõige paremini? Oli see rahuldust pakkuv? Miks mitte lasta oma lastel või lastel, kellega sa töötad, samuti loodust nautida?

On rahuldust pakkuv olla lastega ja vaadata neid arenemas, aga kui teadlik oled sa oma tegevustest nendega koos olles? Millest te töökaaslastega vestlete? Kas mängid lastega? Kas sa toetad nende õpikogemust ja arengut õues olles?

Lasteaiaõpetajatel on eriline ja tähtis roll laste arengus ja õpetamises. Ennast näitena tuues saavad õpetajad demonstreerida rõõmu, võimalusi, väljakutseid, suurepäraseid kogemusi ja palju muud, mida saab looduses teha. Professionaalina pead sa pidevalt töötama iseendaga, oma arusaamadega, õpetamisstiilidega ning nägema loodust kui lõputut keskkonda mänguks ja õpitegevusteks.

Võimalik, et sul puudub kogemus looduskeskkonna kasutamisel, aga ära muretse, kõige tähtsam on pühendumine, huvi ja energia, et proovida uusi ja teistsuguseid

viise õpetamiseks ja tegevuste läbiviimiseks. Sa ei pea olema ekspert, et lapsi õue viia. Ole lihtsalt avatud mõtlemisega, naudi seda ja sa näed, et ka sina õpid – ning lastele see meeldib.

Meie usume, et esimene samm professionaalina on vaja mõista terviklikku lähenemist – näe last kui tervikut, kellel on oma tahe, mõtlemine, arusaamine, väljendusviis, ja kes on unikaalne inimene oma erinevate võimetega. Lapse arengut peab nägema laiemas perspektiivis. Kõigel on mingi mõju, iga oskus on tähtis: füüsiline, intellektuaalne, emotsionaalne, loominguiline ja spirituaalne.

Õpetaja roll on olla motiveeriv, kaasahaarav, positiivne ja ta peab näitama, et looduses on tore ja turvaline olla ja mängida. Lastel peaks olema aega ja ruumi, et koguda kogemusi. Professionaalina on sinu roll toita nende uudishimu, mõistmist ja mängu.

Teisest küljest me usume, et on tähtis luua õpetaja juhendatud õpitegevusi. Oluline osa on võtta vastutus keskkonna loomisel, mis on lastele stimuleeriv ja motiveeriv, ja kus laps saab arendada kõiki oma oskusi, sealhulgas sotsiaalseid, füüsilisi, emotsionaalseid,

loomingulisi ja keelelisi. Looduses on kõik olemas, lihtsalt vii lapsed õue.

Üks tähtsamaid asju on sinu uudishimu, sest sa oled lastele eeskujuks. Kui sa näitad välja uudishimu, siis lapsed järgnevad sulle. Ei pea olema asjatundja, kuid on oluline näidata üles tahet ja avastamislusti, uurida ja uudistada looduses kõike, mida sa näed, tunned ja katsud, isegi kui sa ei tea, mis see on. Näiteks kui sul puuduvad igasugused teadmised putukatest ja väikestest loomadest, siis alusta õues käimisest, kivide ja lehtede alla vaatamisest või maasse kaevamisest. Sa leiad väikeseid loomi ja putukaid - vaata neid, korja nad üles ja tee

pilte. Lugege koos lastega loodusraamatuid ja uurige internetist. Niimoodi saategi loomakeste kohta rohkem teada. Saate teada, kus nad elavad, mida nad söövad, mitu jalga või tiiba neil on jne. Nii sina kui ka lapsed õpite ja omandate teadmisi loodusest.

Eeskujuna võid sa isegi kogeda hirmu, kui sa ei ole harjunud õues aega veetma ja ei tunne end mugavalt loomade ja loodusega. Näiteks kui sa kardad ämblikke ja neid nähes sa kiljatad ning jooksed ära, siis suure tõenäosusega teevad seda ka lapsed. Seega alusta asjadest, millega sa tunned end mugavalt.

KAS TEADSID

Reggio Emilia pedagoogika Itaaliast (Pound, 2005) näeb lasteaiaõpetajat kui kaasõppijat ja koostööpartnerit, kelle roll on hõlbustada iseseisvat ligipääsu hästi organiseeritud välikeskkonda (kaasa arvatud naturaliseeritud alad), mis julgustavad vaba mõtlemist. Maria Montessori uskus, et õpetaja roll peaks olema keskendumine individuaalsetele vajadustele ja mitte õpiplaanile.

Venelane Lev Semyonovich Vygotsky (Pound, 2005) räägib laste lähimast arengutsoonist, kus koos täiskasvanu toetusega oskavad nad iseseisvalt teha tegevusi, mis kunagi tundusid saavutamatud. Laps võib siiski vajada mõningast abi täiskasvanult, enne kui ta tunneb end uut oskust kasutades täiesti kindlana. Iseseisev ligipääs ja valik suurendavad motivatsiooni.

Adamsi (2006) sõnul peaksid sotsiaal-konstruktivses pedagoogikas olema täidetud järgnevad punktid:

- Tähelepanu õppimisel, mitte sooritusel.
- Näe õppijaid kui aktiivseid tähenduste ja teadmiste kaasloojaid.
- Loo õpetaja ja õpilase suhe, mis põhineb juhendamisel, mitte korraldustel.
- Kaasa õpilasi ülesannetesse, mis neile kasu toovad ja on endastmõistetavad.
- Propageeri arvamuse avaldamist kui aktiivset protsessi, mis aitab paljastada ja hinnata jagatud arusaamu.

Selline lähenemine keskendub õppimisele kui isetegemisele, kus õpetaja esitab küsimusi ajal, mil lapsed on hõivatud mõne tegevusega. See aitab arendada laste arutlemisvõimet. Konstruktivne lähenemine sisaldab katsetamist ja probleemide lahendamist. Vigade ja probleemidega vastakuti sattudes loovad lapsed aktiivselt lahendusi.

„Kuigi teadmistega kaasnevad faktid ja käitumine, kaasneb sellega põhiliselt siiski mõistmine, ja lapsed loovad aktiivselt oma teadmisi läbi suhtluse füüsilise ja sotsiaalse maailmaga” (Kahn, 1999)

CASE
STUDY
#7

Meie roll töö

Ühes Inglismaa lasteaias, kus hiljuti tehti tutvust metsakeskkonnaga, ei olnud õpetaja Tinal (23) veekindlaid pükse. Kui tema juhataja Joan hakkas neid kandma, kopeeris Tina teda ja peagi said ka lapsed sellest kasu, sest Tina sai metsas põlvitada. Samuti tundis Tina end mugavalt ja soojalt ning seega rohkem lõõgastunult. Tina näitas, et ta analüüsis oma tegevust õues ja Joan pani seda tähele. Ole oma kolleegidele eeskujuks, mine õue, tunne end mugavalt ja naudi! Tõenäoliselt ühinevad ka kolleegid sinuga!

Taani välilasteaias kutsutakse osasid töötajaid „lenduriteks”. Neil on käes papist lennukid ja nad on lastele ja teistele kolleegidele saadaval, kui on vaja abi näiteks tualetti minekul, haiget saanud põlvega, materjalide toomisel või lihtsalt abikäe andmisel. Igal töötajal on päevaplaanis oma roll, mida igapäevaselt muudetakse.

Eesti lasteaedades on lasterühma peale kolm töötajat. Kõik kolm on lastele

kättesaadavad terve päeva. Ühes rühmas on töö

üks õpetaja, kes vastutab erinevate tegevuste eest, ja kaks assistenti, kes aitavad õpetajat ja on lastele alati saadaval. Meil on spetsialiseerunud muusikaõpetaja ja võimlemisõpetaja. Õpetajad viivad suurema osa tegevusi läbi väikestes gruppides. Samal ajal assistendid mängivad või veedavad aega teiste lastega. Me püüame juhendada lapsi olema iseseisvamad ja suuname neid uudistama ja uurima maailma enda ümber.

LAIEM

Loodus ja loovus

Mõtisklus Taani looduslasteaija juhataja Søren Emil Markebrandilt -
Stockholmsgave Centrum, Lyngby, Taani

CASE
STUDY
8

Aastate jooksul oleme kokku puutunud suurenenud huviga õuesõppe ja meie looduslasteaija vastu Kopenhaageni lähistel. Meil on käinud külalisi Hispaaniast, Itaaliast, Saksamaalt, Inglismaalt, Ameerikast, Kanadast, Austraaliast, Koreast, Hiinast jne. Kõik nad on inspireeritud Skandinaavia lähenemisest õppimisele ja arengule, mis hõlmab rohkem vabadust, mängu ja lõbu ning keskendub elukestvate õppijate kasvatamisele. Taanlased on hinnatud ühtedeks

õnnelikemateks inimesteks maailmas ja see on loonud veel suurema huvi nende eelkooli ja õuesõppe vastu. Mis teeb taanlasi unikaalseks selles väikeses riigis? Taanlasi tuntakse kui innovaatilisi ja loovaid inimesi, ka näiteks nende tuntuim kaubamärk LEGO tähendab mängimist ja loovust.

Kui meil on lasteaias külalised, tuleb tihti teemaks laste loovus ja loov õpetus ning kuidas loovus ja loodus saavad kaasa aidata laste

arengule. Minu arust on looduslik element ise loominguline ja tänu sellele leidub lõputuid võimalusi ka lastel oma loovus tööle panna. Loodus on ettearvamatu ja pidevas muutumises – selles elades on oluline tähele panna, mis ümberringi toimub. Kui laps on looduses, näiteks jalutuskäigul metsas, peab ta leidma tee läbi metsa, panema tähele, kus ta hetkel on ja kuhu liigub. Metsas ei ole kindlaid teid, mida mööda liikuda, seega saab laps ise otsustada, kuhu edasi minna. See nõuab loovust ja samal ajal stimuleerib aju. Loodus muutub pidevalt ja see nõuab lapselt erinevat käitumist. Kui laps käitub teisiti kui muidu, loob see uusi kogemusi ja stiimulit loomingulisele mõtlemisele. Seda peangi ma loominguliseks loovuseks – otsides uusi tegutsemisviise ja seeläbi õppides tundma maailma.

Õppimises, arengus ja eluliste oskuste loomisel peame me Taanis väga oluliseks mängu. Õues mängides tugevdab laps oma keelelisi oskusi, kognitiivset ja emotsionaalset arusaamist, sotsiaalset vastasmõju ja palju muud. Väljas mängides leiab laps pidevalt uusi asju. Suhtlemise käigus muutub lapse vaatenurk, kogu protsess nõuab temalt loomingulisust teistest ja maailmast arusaamisel. Looduskeskkond on suurepärase koht kasvatada loomingulist mõtlemist, kuna see pakub lõputuid võimalusi ja rohket ruumi liikumiseks. Lapsed saavad looduslike materjalidega mängida.

Meie Taani looduslasteaias ei ole palju mänguasju, seega kasutavad lapsed puupulki paljudeks otstarveteks – mõõgana, kühvlina,

autona, lennukina, ehitusriistana. Tuleb olla loominguline – puupulk võib olla mis iganes. Loodus on kui aarete laegas, milles on lõputud võimalused loovust arendada. „Laekast“ võib leida kõike looduslikku, näiteks lehed, oksad, erinevates värvides ja kujundites kivid jne.

Paljud materjalid, mida kasutatakse loovtöodes ja millele raisatakse raha, on looduses tasuta saadaval. Loodus arendab meie uudishimu, ideid ja teistmoodi mõtlemist.

Loomingulisus on see, mida on vaja tulevikus, et olla kohanemisvõimeline. See on võime leida uusi viise elamiseks ja maailmast arusaamiseks, kasutada materjale uut viisi. See on võime uuendada – tajuda maailma uut viisi. Meie töö on luua keskkond, mis on stimuleerivam lapsele tervikuna ja me usume, et loomulik looduskeskkond on lapse arengule ja õppimisele parim.

Loomingulisus on võimalus end väljendada, tunnetada, tunda ja luua.

VÕIMALDAV KESKKOND

Mida me mõistame keskkonna all? Käsiraamatu puhul me räägime looduslikest ja materiaalist vahenditest, et toetada laste arengut sotsiaalselt, füüsiliselt, akadeemiliselt ja emotsionaalselt. Näited õuemängudest ja õpikeskkonnast varieeruvad suuresti ning sinne osa püüab toetada sinu tööd juhul, kui sul ei ole õueala või kui sa omad hoopis metsa ja farmi. Kõikidel lastel peaks olema võimalus käia õues.

Enne kui alustame, pea meeles, et kui sina ja su kolleegid olete õnnelikud ja enesekindlad, aitab see luua lastele positiivset õhkkonda. Seega ära unusta, et sul endal peab olema mugav istuda ja laskuda alla ka laste kõrgusele. Pead olema veendunud, et õues töötades on sul ligipääs joogile ja tualettidele ning oled ilmale vastavalt riides. Sinna kuulub ka varjualune suvel ja soojad riided talvel.

KÜSIMUSED ANALÜÜSIKS

Pane kirja piirkonnad/alad enda lähedal, mis tulevad sulle meelde, kui mõtled ideaalsetele/võimalikele õuetegevustele.

Mõeldes õuetegevustele, leiad siit mõned küsimused endalt küsimiseks:

1. Missugune keskkond on mulle õuesõppe korraldamiseks saadaval?
2. Kas see on kooliaed, park, mets?
3. Kui tihti ma seda kasutan?
4. Kas juurdepääs sinna on lihtne või keeruline?
5. Kui keeruline, siis mida on võimalik teha, et seda lihtsustada?
6. Kus ma seal asun?
7. Mis mõju on sellel lastele? Kas ma näen kõike? - Kui ei, kas kolleeg saab aidata?

8. Kas ma tunnen end enesekindlalt oma tegevustes? - Kui ei, siis mis paneb mind muretsema ja kellega ma saan seda arutada?
9. Mis reeglid meil õues on?
10. Miks meil on need reeglid?
11. Kas võime mõne reegli eemaldada?
12. Kuidas saan ma kindel olla, et kasutan rohkem positiivseid lauseid?
13. Olen ma järjepidev lastega suhtlemisel?
14. Kas kõik lapsed on õues?
15. Saan ma suurendada laste arvu, kes õues mängivad?
16. Kui palju on õpetaja juhitud tegevust ja kuidas saan suurendada iseseisvat tegutsemist ja mängimist?
17. Kas ma saan õues tegeleda keele arendamisega?
18. Kas vahendid on avatud olemusega?
19. Kuidas dokumenteerida, mida ma väljas näen?
20. Kas lastel on aega areneda ja taasluua enda mängu ja kasutada õpitut?

21. Kas täiskasvanu juhitud tegevused on õige kiirusega?
22. Kas ma sean reaalsed eesmärgid?
23. Missugune füüsiline keskkond sobib paremini eesmärgile, mida soovin saavutada? Kuidas ma saan kaasata vanemaid ja kolleege, et lapsi õues paremini toetada?
24. Kuidas ma näen õueala oma plaanides?
25. Kas kolleegid kasutavad õueala oma plaanides?
26. Kuidas lapsed pärast õues olemist siseruumides käituvad?
27. Kuidas ma tööl riietun, kas see on sobilik õues olemiseks?
28. Millist osa õppekavast oleks tore õpetada õues?
29. Olen ma lugenud „Õueala ja -keskkond” osa?

---

6) Õueala- ja keskkond

SISSEJUHATUS

Kas te töötate lasteaias, kus puudub õueala, kus on piiratud õueala või hoopis väike metsatukk? Igal juhul on olemas piisavalt võimalusi, et lapsed saaksid väljas aega veeta ja looduses käia. Siinses peatükis vaatame mõningaid olulisemaid viise, kuidas õuesõpet hoolimata õueala suurusest tõhusamalt kasutada. Me ei saa öelda, milline osa sinu lasteaias kõige paremini töötab, kuid loodetavasti suudab see peatükk juhendada sind punkti, kus sina ja lasteaed soovite tulevikus olla. Pea meeles, et meie, õpetajad, planeerime, viime ellu ja analüüsime.

Mis on hetkeolukord?

Planeerimise käigus ole kindel, et sul on olnud aega tutvuda õuealaga. Sinu eesmärk on välja uurida, mis hetkel hästi töötab ja mis vajab edendamist, et lapsed saaksid edukamalt õppida ja arenedada.

Alusta erinevate õuepiirkondade suuruse ja kuju uurimisega: tuvasta praegused ja võimalikud tulevased kasutusvõimalused; pane tähele õueala eripärasid nagu näiteks taimedega kaetud piirkonnad, seda läbivad teed ja juurdepääsukohad: kus paistab päike ja kus on varjuline piirkond? Kust puhub tuul? Kas on piirkondi, mida sa kasutaksid kogu aeg ja kohti, mida üldse ei kasutaks? Mis seisukorras on kogu õueala? Kas on vaja midagi parandada või asendada?

Kuula ja vaatle kõiki täiskasvanuid, kaasa arvatud lapsevanemaid, et teada saada, mis neile meeldib ja mida nemad õuealal kasutaksid.

Vaatle ka lapsi – mis piirkonnas nemad õues olles käivad ja mida nad seal teevad? Kas on mõni piirkond, mis neile ei meeldi?

Muutudes sellises analüüsis järjest kogenumaks, muutub planeeri-tegutse-analüüsi mudel järjest lihtsamaks ja sa oled võimeline vaatlema ja planeerima ka õppetöö käigus. Ära unusta üles kirjutada oma mõtteid ja kaasa julgelt ka lapsi õuesõppe planeerimisse.

SWOT-analüüs

tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud

CASE
STUDY
#9

Siin on üks võimalus, kuidas hetkeolukorda hinnata.

Tugevused

näited

- Jo'le meeldib õues olla
- Tommy käitub pärast õues käiku paremini
- Yani vanaisa on aednik ja pakkus enda abi
- Läheduses on suurepärane mets
- Vähemalt üks kolleeg on loodusearmastaja
- Jo vanemad on loodusearmastajad/ spordiinimesed, kes saaksid toetada õuesõppe elluviimist...

Nõrkused

näited

- Käime väljas ainult sooja ilmaga
- Mõnele töötajale ei meeldi õues viibida
- Lastel pole õues olemiseks sobivaid riideid
- Lastele ei meeldi vihmariideid selga panna
- Ma ei tea, kuidas lahendusi leida...

Võimalused

näited

- Meil on park jalutuskäigu kaugusel
- Meil on väike asfalteeritud õuela kohe välisukse juures

Ohud

näited

- teised õueala kasutajad ei taha, et asju õue jäetakse
- vanemad on mures, kui lapsed on õues

Kus me sooviksime olla?

Taanis on lasteaiad loonud endale profiilid, mis tähendab, et kui küsitakse, mida nad tahavad, et lapsed lasteaias teeksid, saavad nad anda enesekindlaid vastuseid, mis on seotud:

- õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkidega
- õppekava nõuetega
- ligipääsuga kasutatavatele materjalidele ja allikatele
- kasutatava õueala tüübi ja ulatusega
- lasteaiia lähenemisega õpetamisse ja õuesõppesse
- täiskasvanute rolliga

See võiks välja näha niimoodi:

Lasteaed loodusliku lähenemisega

Täidame õppekava nõudeid väljas

Võtame tööle inimesi, kellele meeldib õues olla

Lapsed on õues suurema osa päevast iga päev

Lapsevanemad aitavad aiatöodes

Kasutame õueala, et arendada loomingulisust

Lasteaed muusikalise lähenemisega

Kasutame õppekava täitmisel laule

Kõik meie töötajad mängivad vähemalt ühte muusikainstrumenti

Lastel on ligipääs muusikale kogu lasteaias viibitud aja

Korraldame lastevanematele kontserte ja laulutunde

Muusika saadab meid kõigis tegevustes

Õuesõppe planeerimine võiks baseeruda ülaloleval. Peaksid mõtlema, kuidas õueala peaks tunduma, missugust õhkkonda tahad luua ja kuidas õueala välja peaks nägema?

Missuguseid vahendeid seal peaks olema? Kuidas õueala ümbritsevat õhkkonda peegeldama peaks?

TEHNIKAD JA IDEED

Kui sa oma piirkonda õuesõppe jaoks kohandad, siis miks mitte panna valmis pabertahvlid ja vildikad ning järgmisel õppetegevusel õues lasta lastel rollimängus kaasa rääkida. Võta nukk või karu ning palu lastel sulle näidata, kus mänguasjale mängida meeldiks, kus päikest nautida, lõõgastuda ja puhata, kus kasvatada lilli/taimi/porgandeid,

kus on ta lemmik jalutusrada või kus on parim koht mänguautoga rallimiseks, mäest alla rullumiseks või ronimiseks? Julgusta lapsi vaatlusel osalema - las nad toovad vihmavarjud ja näitavad, kus on kõige märjemad või kuumemad alad.

CASE
STUDY
11

Lapse arengu mõjutajad

Taanis ja Inglismaal alustatakse õppetööd, küsides lastelt, mida nad teha sooviksid. Meeles peab pidama, et nende eelnev tegevustekogemus on olnud piiratud. Võimalik, et sa soovid neile tutvustada tegevusi, mida nad pole varem teinud, kuid ära unusta, et on oluline arendada ka tegevusi, millega nad on juba kokku puutunud ja mis neile meeldivad.

Küsimused võiks olla üldised, nagu näiteks:

- Mis on su lemmik õuetegevus lasteaias?
- Mis sulle meeldib pere või sõpradega õues teha?

Seda tehnikat võib korrata õppetöö lõpus, mil lapsed saavad jagada oma kogemusi õppetöös tehtust. See on hea võimalus lasta lastel arutleda ja kasutada keelt õppekavaga seoses.

TEHNIKAD JA IDEED

Kuidas saavutada eesmärged?

Õpetajatena me analüüsime peale igat koosviibimist, kuidas läks ning kasutame seda informatsiooni järgmise tegevuse planeerimisel. Õuesõppe analüüsimisel soovid võib-olla kasutada järgnevaid punkte:

Mis läks hästi?

Kuidas saaksid organiseerida õueala nii, et kärarikamad ja aktiivsemad tegevused ei segaks rahulikke piirkondi?

Tee kindlaks, et lapsed saaksid hõlpsalt liikuda ühest piirkonnast teise. Loo neile maja ees ala, kus nad saaksid hetkeks ringi vaadata enne, kui otsustavad, mida nad soovivad teha ja kuhu siirduda.

Leia viise, kuidas tuua loodust end ümbritsevasse keskkonda – kui puudub ruum taimede kasvatamiseks, too õuest siseruumidesse kevadel näiteks oks kirsioõitega või sügisel oks tammetõrudega. Ära unusta minna loodusesse avatud silmade, südame ja meelega! Hoidla on väga tähtis. Kui asjade hoidmine õues kuuris on võimalik, siis võib kindel olla, et neid kasutatakse tihedamini.

Kuhu on vaja luua ala, kus saab istuda üksi või grupis?

Mõttele varjualuse või peavarju kasutamise vajadusele. Kas see oleks ajutine nagu suur vihmavari või telk, või peaks see olema midagi püsivamat nagu aiamaajake?

Kas õues on olemas veekraanid? Kui ei, siis kus oleks neile parim koht? Kas sa pead veekanne enne õue minekut täitma?

Kui õue ja siseruumide vahel saab vabalt liikuda, peaks mõtlema soojuskaole, järelevalvele ja uste kinnihaakimisele, et väikesed sõrmed ei jääks uste vahele.

Kasuta vertikaalseid pindu – seinu, aedu, hekke, muid struktuure – eriti siis, kui su õueala on piiratud. Neid pindu on võimalik kasutada piltide ja sõnade kleepimiseks seintele, mänguasjade hoidmiseks või ronimiseks.

Kas sul on asju, mida lapsed saavad muuta? Näiteks liivakast, poriköök või onn ja selle ehitusmaterjalid.

Kuidas on nooremate laste areng toetatud? Kas neil on, mille abil end üles tõmmata ja käimist harjutada? On neil piisavalt närimismänguasju ja koht, kus nad saaksid end täiskasvanu juures turvaliselt tunda? Ehk võiks kasutada tekki aarete kirstuga, puudele riputada esemeid, mida nad saaksid uurida, anda mängimiseks sensoorseid materjale nagu liiv, vesi, savi, keedetud makaronid.

IDEID TEGEVUSTEKS

Tehes muudatusi oma plaani

Kui sa soovid tihedamini õue minna, võivad muutused sinu praeguses plaanis olla väga lihtsad. Kui leidub piisavalt raha, siis võib mõelda ka mahukamale õueala muutmisele. Allpool leiad mõned näpunäited, kuidas lastega õuesõpet alustada.

Piirkonna kirjeldus

Puuduv õueala

Õue minek

Ava aknad, et loodus saaks tuppa tulla.
Organiseeri väljasõite loodusesse ja jalutuskäike kohalikku parki või asutustesse nagu raamatukogu, teised lasteaiad, muuseumid ja kirikud

Planeeri lastevanemate organiseeritud tegevusi, mis julgustavad lapsi jalutuskäikudele minema ja õues oma perega mängima

Vaata allpool asuvat allikate kasti, mida parki kaasa võtta (miks mitte paluda lastel kanda osa asju seljakottides, neile kindlasti meeldib see)

Väike õueala, mis tuleb pärast kasutust korda teha

Ülalmainitud

Planeeri tegevusi, kasutades allpool leitavaid lihtsaid allikate kaste

Püüa eraldada tegevused piirkonniti, näiteks et lärmakad tegevused asuksid eemal lugemise ja magamise piirkonnast

Kui võimalik, loo ala potitaimedele ja taimede kasvatamiseks või piirkond väikestele loomadele (kuldkala, hamster, kilpkonnad, jänessed, koer, ...)

Väike või puuduv õueala, kuid suure aiamaa või metsaga

Ülalmainitud

Hangi luba, et lastega sinna minna

Vaata allpool asuvat juhtumiuuringut lasteaia, kus kasutatakse metsakooli lähenemist

Keskmine või suur õueala, kus on järsud künkad, mis on metsa kasvanud või asfaltiga kaetud

Ülalmainitud

Vaata allolevat intervjuud maastikuarhitektiga. Vahel juhtub, et lasteaial pole muud võimalust, kui kutsuda maastikuarhitekt, et muuta õueala kasutuskõlblikuks

Kaasa lapsevanemad arutlusse, kuidas õueala kasutada

Keskmine või suur õueala, kuhu on hea ligipääs ja kus on või võiks olla palju looduslikke taimi ja mulda

Ülalmainitud

Vii lapsed õue! Lapsed kasutavad looduslikke materjale tegutsemiseks

LAIEM

CASE
STUDY
12

Vähe maksvad materjalid

Inglismaal on osad lasteaiad „kokkupakitavad”, mis tähendab, et kõik asjad peab pärast lasteaiapäeva kokku pakkima. See on nii seepärast, et õueala jagatakse teistega või

püütakse vältida vandalismi. Teistes lasteaedades on suured õue- ja metsaalad. Oleme õppinud, et laste vajadused on väga lihtsad ning neile ei ole vaja kulutada palju raha.

Oleme leidnud, et sellised muutused, kus kasutatakse looduskeskkonda ja materjale, mõjuvad positiivselt laste loomingulisele mõtlemisele. Pulgad, lehed, lühike ja pikk muru, muld ja kivid, puutükid ja kännud on kõik suurepärased vahendid õues mängimiseks. Kui lasteaed on ümbritsetud asfaltiga, siis miks mitte tuua sinna neid loodusmaterjale.

Ideid materjalidest

Inglismaa heategevuslik ühing Õppides Maastiku Kaudu (Learning through Landscapes) on kokku pannud kasuliku nimekirja materjalidest, millega lastele mängida meeldib.

Looduslikud materjalid

Oksad ja puutükid
Puuklotsid
Bambuskepid
Suured ja väikesed puujupid
Korvid
Puukoor
Kruusakivid, paekivitükid
Käbid
Poleeritud munakivid
Pildid inspiratsiooniks, kaasa arvatud elutsükli pildid
Väikesed mänguloomad

Onni ehitamine

Tekid, kardinad, voodikatted
Linad, pitskardinad
Kinnitused
Telk
Vaibad ja vaibatükid
Pappkastid
Piknikutekid
Kaitsevärvi riidetükid
Korvid ja kotid
Kohvrid, seljakotid jm
Bambuskepid
Teip
Pikad ja lühikesed nõõrid
Käärid ja kumm
Lamp, taskulamp ja käterätid
Vihmavarjud

Kui onn on valmis, mõtle

Muusika ja raamatud
Teejoomise komplektid ja teised rollimänguks vajalikud materjalid, kaasa arvatud kirjutamistarbed

Kunstmaterjalid

Paksud suured plastmassist lehed
Kilest dušikardin ja konksud
Läbipaistev laineline katus
Valmissegatud värv
Voodilinad
Pintslid
Mopp, hari jm värvimiseks
Kriidid
Tapeet
Suured vildikad
Puhumispliiaatsid
Veepüstolid
Suured kastid

Muusika ja liikumise riietumis- ja rollimängud

Suured ja väikesed riidetükid
Marlitükid
Sallid
Paelad
Väikesed juuksejummid riidetükkide kinnitamiseks
Suled

Võlukepikesed

Muusika :

Carnival of the animals (St Saens), William Tell overture (Rossini),

Ride of the valkyries (Wagner), Bolero (Ravel) Carmina

Burana (Karl Orff), Carmen (Bizet)

Kellukesed

Käeshoitavad trummid

Potid ja pannid või plastikämbrid rütmi tagumiseks

Vanad CD-d valguse loomiseks

Korvid, kuhu kõik eelnev sisse panna

Vesi

Veekraan ja voolik

Veetorustik

Veetorustiku ühendused

Vihmavarjud

Lehtrid ja kannud

Ämbrid ja kausid

Pritsimispudelid

Kastekannud

Sõelad

Lühikesed torujupid

Pudelid, mida saab kokku pressida

Pudelid aukude ja aukudeta

Pintslid

Muld

Vanad kööginõud

Lapsesõbralik mööbel rollimänguks

Aiatööriistad

Väikesed kindad

Lillepotid

Kandik

Kott kompostiga

Ämbrid

Savi

Vii nad õue!

Ruth Staples-Rolfe Droxford Montessorist, Inglismaal asuv Montessori eralasteaed.

CASE
STUDY
13

Alustasin lasteaia töötamist kaks aastat tagasi ja valisin selle lasteaia õuesõppe pärast. Ma ei ole saanud Montessori meetodi koolitust, kuid minu kolleegid on kraadiga töötajad ja ma leian, et see on aidanud mu teadmisi metsakoolist suurendada.

Lasteaed asub maakohas ning sellel on oma väike aed. Aed peab alati olema ära koristatud, sest aiaala jagatakse teiste gruppidega. Selle tõttu soovis meie juhataja, et aitaksin leida jalutuskäigu kaugusel asuvaid spordiväljakuid, metsi ja talusid, mida külastada. Lisaks pidime mõtlema, kuidas meie lasteaia õhkkond kanduks üle nendele õuealadele, seega pidime arvestama nende punktidega:

- meil on õpetajad, kes on läbinud Montessori koolituse
- lubama segamatut mängu vähemalt 2 tundi
- laste valikuvõimalus töötada koos või üksi
- kõik lapsed vanuses 2,5 - 4 aastat mängivad koos
- võimalus lapsi vaadelda
- valikuvabaduse ja iseseisvuse julgustamine
- vanusele vastavate tegevuste ja materjalide olemasolu
- kvaliteetsed abivahendid, mis on organiseeritud korralikult, ilusal ja lihtsal viisil
- lastega positiivne olemine
- õpetaja ja laste suhe mitte suurem kui 1:8
- kõik töötajad on esmaabi kursuse läbinud
- regulaarsed koosolekud ja õppekava plaanidega seotud konsultatsioonid
- kõik teavad oma töökirjeldust ning peavad kinni võrdsete võimaluste eeskirjast

Olles töötanud ka teistes lasteaedades, leidsin, et see aitas mind ka õuesõppel.

Loomulikult pole loodus alati ilusti organiseeritud ja mitte nii kontrollitav kui klassiruum, kuid see lisabki asjasse rohkem lõbu. Näiteks on meie lemmiktegevused vaadelda traktorit põllule tööle minemas või puudelt kukkuvate õunte kokku korjamine, et moosi valmistada.

Töötades erinevas vanuses lastega, on õuesõppel omad väljakutsed. Oleme mõistnud, et piknikutekid korvidega, mis on täis looduslikke asju ja abivahendeid kaheaastastele (näiteks paber ja rasvakriidid, savi, väikesed mänguloomad, nukud, raamatud), aitavad vanematele lastele jätta suurema ala, kus nad saavad ringi joosta ja panna proovile oma oskuseid. Lasknud kõigil lastel koos suurel avatud õuealal olla, saime näha, kui kaugele nooremad lapsed selles paindlikus keskkonnas areneda võivad. Nad tahtsid koos vanemate lastega tegutseda.

Meile meeldib lasteaiast väljas käia, kuid me oleme aru saanud, et rutiin on endiselt tähtis, mis tähendab, et oleme loonud õuemineku rutiini. Einestamine ja õppetöö lõpetamine ringis on väga populaarne ja aitab jagada mõtteid laste ja õpetajate vahel.

Minu kogemus on õpetanud mulle seda, et ma ei pea kulutama palju raha materjalidele või füüsilistele muutustele. On vaid vaja maksimaalselt kasutada meid ümbritsevat loodust.

LAIEM

CASE
STUDY
14

Ekspert hinnang

Maastikuarhitekt Mary Jackson

Vahel nõuab lasteaia õueala suuremat disainprojekti, seega intervjuerisime ühte maastikuarhitekti. Mary Jackson on kogenud maastikuarhitekt, kes on toeks olnud paljude lasteaedade õuealade muutusel ja kasutusel.

Mida on maastikuarhitektil vaja teada, kui me talle lühikokkuvõtet koostame?

Mida rohkem informatsiooni on võimalik jagada, seda parem! Arhitekt võib küsida tehnilist informatsiooni, nagu näiteks, kus asuvad maa-alused kaablid ja torud, kellele maa kuulub või kas on mingeid piiranguid maa-ala muutmiseks. Samuti soovib ta teada teie eesmärke ja soove lastele – kõiki aspekte, mida vaatlesite esimeses kahes protsessietapis. Allpool leiab lühikese ja juhendava lühikokkuvõtte kirjutamise näite.

Mida te olete õppinud muutmisprojektide juhendamisesest?

Arhitekt, kes mõistab, mida te saavutada soovite, on kõige alus. Ära vali lihtsalt kõige odavamat arhitekti. Nendega peab põhjalikult rääkima ja laskma neil näidata

endi varasemaid töid. Arutage läbi sinu ideed ja las arhitekt räägib, mis on tema esialgsed mõtted. Ole kindel, et sa saad nende kavandit kommenteerida ja muudatusi paluda ning et arhitekt ka need muutused oma pakkumises teeks. Ära karda küsida keerulisi küsimusi!

Kuidas koguda raha sellise suure projekti jaoks?

Esiteks uuri erinevaid kulude kokkuhoidmise viise. On sul võimalik saada midagi odavamalt või leida mõni kohalik ettevõtte sponsoriks? Koosta nimekiri toodetest, mida sul vaja on ja leia keegi, kes saaks neid sulle hankida. Vaata, kas on midagi, mida saab ise teha, näiteks taimede istutamine ja värvimine. Töö eest vastutav peab siiski alati teadma, mida ta teeb!

Uuri, kas on mõni kohalik firma, kes teeks mõne praktilise töö. Mõnele ettevõtetele meeldib panustada kohaliku ühiskonda ja on võimalik, et nad otsivadki just sellist projekti. Kohalikus vabatahtlike büroos võib selle kohta informatsiooni leida. Jällegi, ole kindel, et nendel inimestel on vajalikud oskused ja teadmised töö tegemiseks.

Kas on veel midagi, mida enne suuremahulise muutmisprojektiga alustamist silmas pidada?

Ole kindel, et sul on olemas lõplik plaan, et näha, kuidas kõik koos toimib, ja pea meeles see väikestes osades ellu viia. Sa ei pea kogu projekti korraga teostama. Kui alustad päris algusest, siis on võimalik, et palju saabki tehtud kohe alguses, kuid ära ka muretse, kui see nii ei ole. Õueala loodus on pidevas kasvamises ja arenemises, mis tähendab, et lapsed saavad samuti aidata muutusi läbi viia.

Otsi toetuseid ja preemiaid, millele saaksid kandideerida, või proovi koguda annetusi - alusta väikestest summadest ja tee seda edukalt. Järgmine kord võid juba suurema summaga proovida.

KAS TEADSID

lisa­raeli pikaajaline uuring (Tali Tali and Orly Morag, 2013) toetab Inglismaa uuringut, mis demonstreerib seost maastikudisaini ja haldamise ning õpilaste suhtumise ja käitumise vahel, Special Places Special People (Titman, 1994)

Looduskeskkond on dünaamiline ja karm mänguala. Künkad ja kaljud pakuvad looduslikke takistusi, millega laps peab hakkama saama. Taimestik pakub varju ja

puud ronimisvõimalusi. Heinamaad on jooksmiseks ja kukkumiseks (Fjortoft, 2001).

Uuringud on näidanud kasu õppe­dukusele, mis saavutatakse sellises keskkonnas (O'Brien, 2006; O'Brien and Murray, 2007) ja on rõhutanud füüsilise aktiivsuse ja heaolu kasvu, mis saadakse õues olemisest (O'Brien and Murray, 2007).

SOODUSTAV KESKKOND

TEHNIKAD JA IDEED

Kui oled läbi viimas muudatusi õuealal, sea endale mõned suuremad sihid, aga samal ajal pane paika ka väiksemad ja reaalsemad ülesanded. Näiteks suure mänguobjekti liigutamine on mahukas töö, kuid maitsetaimede istutamist kummikusse võib teha juba homme. Väikese tuuliku võib valmis

teha nädala lõpuks, kuid vihmavett keedupotti võib hakata koguma kohe.

Enamik tegevusi viiakse läbi lasteaia juures, kuid oluline on lapsi viia ka jalutuskäigule linnatänavatele, taludesse, mere äärde, järve äärde või lähedalasuvasse parki või metsa.

KÜSIMUSED MÕTISKLEMISEKS

1. Millal oli viimane kord, kui sa seisid ja vaatasid õueala ilma lasteta?
2. Millal oli viimane kord, kui sa veetsid aega õues ning tunnetasid seda kõigi oma meeltega?
3. Missugused abivahendid siinsest peatükist on olemas sinu lasteaias?
4. Kuidas sa kirjeldaksid oma lasteaia profiili?
5. Mida sa tahaksid lasteaia õuealal teha? (mitte „Mida sa tahaksid, et seal oleks?“)

Näiteks olla iga päev loodusega kokkupuutes, olla füüsiliselt aktiivne ja end proovile panna, arendada keelelisi ja matemaatilisi oskusi, laiendada laste teadmisi neid ümbritsevast maailmast, luua võimalused probleemide lahendamiseks, arendada loomingulisust ja laste sotsiaalseid oskusi, suurendada nende motivatsiooni õppida ja õues olla!

Mida sa soovid, et lapsed õues kogeksid?

Näiteks avastada muutusi looduses, tunnetada vihma, tuult, päikest, külma, mulda, katsuda lehti, lilli, putukaid, õppida puude kohta, eristada värve ja erinevaid toone, vaadelda sipelgaid, mesilasi, õppida elutsükli kohta, vaadata pilvi,

udu, vikerkaart, tähti ja omandada teadmisi nende kohta ning avastada õues olemise rõõm iga ilma ja aastaajaga!

Ja nüüd palun tee oma nimekiril!

Kuidas sa kaasad lapsi õuesõppe planeerimisse ja analüüsi?

Kuidas saada lapsi sagedamini õue?

Miks mitte koostada lühike SWOT-analüüs oma lasteaia õueala kohta, vaadeldes tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohtusid?

Tugevused

Nõrkused

Võimalused

Ohud

7) Ületades takistusi ja punane lint

SISSEJUHATUS

Igas riigis on omad takistused õuesõppele ja täiskasvanute roll on neist üle saada. Meie „Miks „Vii mind õue“” vaatleb mõningaid lahendusi, mis me leidnud oleme. See peatükk aga selgitab, kuidas me mingi lahenduseeni jõudnud oleme.

ÜLDISED TAKISTUSED

Töötajatele ei meeldi õues olla

„Vii mind õue“ koostööpartnerid propageerivad jätkuvalt õuesõppe olulisust ja osa olemist riiklikust õppekavast/juhendmaterjalidest sellele vanusegrupile. Samal ajal on oluline planeerimine ja värbamisprotsess, mis sellest takistusest üle aitab saada. Inglismaal ja Taanis teavad alushariduse õpetajad, et neilt nõutakse õues olemist ja seepärast peavad nad ka vastavalt riietuma.

Töötajad ei tunne end õues turvaliselt

Personali saab toetada külastustega teistesse lasteaedadesse, et uurida, kuidas nemad tegelevad riskidega vanemate kolleegide ja juhatajate abiga. Nii õpetajad kui ka lapsed peaksid läbima esmaabikursuse, et õppida õues esmaabi andmist. Vaata meie Riskide peatükki.

Lapsed ei soovi siseruumidest lahkuda

Sageli on õpetaja roll demonstreerida lastele õues olemise mõnu. Tihti on abi mänguasjadest, toidust või

lemmiktegevustest õues, kuid väiksemad lapsed võivad kogeda sensoorseid probleeme, nagu näiteks keeldumine saabaste jalgapanekust või riiete vahetamisest. Vahel on vajalik järkjärguline üleminek uude keskkonda ja piisavalt aega uue olukorraga harjumiseks. Sagedasti on teised lapsed suurteks motivaatoriteks ja kui sa julgustad lapsi end õue minekuks koos valmis panema, võib see aidata ka tõrkuvaid lapsi.

Õpetajad ei tea, kuidas hinnata tegevusi õues

Õpetajad ei tea, kuidas õues tehnoloogiat kasutada või laiemaid õppekavanõudeid toetada.

Püüe on, et kõik riigid lisaksid õuesõppe osa alushariduse õpetajate koolitusse, kuid me teame, et alati ei ole see võimalik. Näidates, kuidas õpetajad saaksid olla vastutavad õuesõppe eest, on äärmiselt oluline. Näiteid võib tuua teistest õuesõppe lasteaedadest või võttes tööle õuesõppe kogemusega õpetajaid. On ka võimalik, et uued kogemusteta töötajad järgivad juba kogunud õuesõppe õpetajaid.

Planeerimine aitab selgusele jõuda, kus on parim keskkond lapse arengu toetamiseks. Näiteks aed võib olla koht, kus tegeleda teadmiste ja maailma mõistmisega või enda eest hoolitsemisega. Koolivalmidust võib toetada tualetis käimise treenimisega õues olemise ajal ning õueminekuks riietumisega.

Slovakkia praktiku kogemus

CASE
STUDY
15

Minu nimi on Ivica. Ma teen oma unistuste tööd, mida ma tõeliselt naudin. Ma olen lasteaiaõpetaja Slovakkias. Tööl kasutan ma kõikvõimalikke ja kättesaadavaid tehnoloogiaid ja meetodeid, sealhulgas ka interaktiivseid tahvleid. Ma olin veendunud, et ei saa oma lastele enam midagi rohkemat pakkuda.

Ma tahaksin teiega jagada enda kogemust „Vii mind õue” projektist arusaamisel. Mul oli võimalus osa võtta koolitusest, mis toimus Stirlingis Šotimaal 2017. aasta sügisel.

Projekti põhimõte on see, et lapsed veedaksid suurema osa ajast õues ja õpetajad kasutaksid seda aega õpetlike tegevuste jaoks.

Sa võid arvata, et see on võimatu. Esialgu olid minul samad mõtted. Ma mõtlesin päevaplaanile, mida me oma koolis järgima peame: varahommikused mängud, hommikuvõimlemine, hommikune suupiste, õppimine, lõunasöök ja lõpuks ka õues mängimine. Sellest viimasest me sageli ei hooligi. Ma nimetasin esimese lasteaia, mida me Šotimaal külastasime, „asfaldiks”. Terve ala oli kaetud asfaldiga. Ma tunnistan, et ei suutnud esialgu ette kujutada, kuidas lapsed seal tegutseda saavad. Väikesele platsile olid lapsed teinud kohad erinevate tegevuste jaoks. Laps saab ise valida, mida ta teha tahab. Näiteks ühes kohas mängivad nad puiduga. See aitab neil matemaatikat õppida. Nad kaaluvad, mõõdavad, koguvad ja kombineerivad – teevad kõikvõimalikke matemaatilisi tegevusi. Koheselt kujutasin ma ette meie lasteaeda, kus lapsed istuvad toas oma tööraamatute kallal. Mul oli piinlik mõista, kui üksluine see nende jaoks on. Meie lasteaial on palju suurem ja rohelisem ala kui „asfaldi” lasteaial, kuid siiski pakkus „asfaldi” lasteaed palju rohkem võimalusi õppimiseks ja mängimiseks.

Kas suudad ette kujutada lasteaedu, kus lapsed ronivad puudel? Mõnedes Šotimaa lasteaedades on see üsna tavaline. Vastus meie turvalisust puudutavatele küsimustele oli järgmine: iga laps on võimeline hindama oma oskusi ja on tänu sellele ka kaitstud. See on tõsi. Ükski õpetaja ei tea, milleks laps võimeline on. Kõige lihtsam ja mugavam viis on keelata lastel seda kogemust kogeda.

Kui me teist lasteaeda külastasime, hakkasin ma kohe ette kujutama, kuidas saaksin meie lasteaia territooriumit muuta. Sealsetel lastel oli ise tehtud onn. See oli ehitatud paeltest ja kaetud purjeriidega. Tunnel oli tehtud pajuokstest. Õues on nii palju võimalusi! Külaskäigu ajal me nägime ja kogesime palju. Minu parim kogemus? Me tegime metsas lõunasööki. Ma ei suuda ette kujutada, mida kõike me terve päeva metsas olles ära võiks teha. Ma olen aru saanud, et neid tegevusi ja lõbu, mida mets pakub, on tohutult.

Ma tean, et meil on rutiinid ja seadused, mida me peame järgima ja millest kinni hoidma. Õpetajad peavad tegema seda, mida on tehtud juba aastaid. Ma olin kindel, et on võimatu lastele õuesõpet pakkuda.

Mida ütlevad kolleegid, kes on harjunud sama asja 20 aastat tegema? Mida mõtlevad vanemad? Mida võiks öelda lasteaiajuhataja?

Need olid mu igapäevased küsimused ja kaalutlused, miks laste õue viimine ei saa olla võimalik. Kui meie nädalane viibimine Šotimaal lõpule hakkas jõudma, olid mu küsimused saanud vastused. Meie jaoks on kõige kindlam, et me ei esita väljakutset süsteemile, kolleegidele, vanematele ja juhatajale, vaid otsime põhjuseid, miks me ei saaks seda teha.

Kui ise midagi tahta, siis on kõik võimalik.

Koju jõudes oli mul tohutu motivatsioon ja tahtmine oma lapsed õnnelikuks teha.

Tõsi on see, et kõike ei saa korraga teha, aga kusagilt peab alustama. Me oleme lastega sisehoovi ehitanud onni ja järk-järgult muudame seal erinevaid kohti.

Me oleme juba õues ka suppi teinud ja süüdnud. Vanemad ja lapsed olid väga innukad. Süües koos suppi, mille valmistamisel olid lapsed abis, ja nähes tühje taldrikuid peale söömist - see on palju parem tunne ja kogemus, kui süüa toas. Aga lasteaiajuhataja? Tal ei olnud sellega mingitki probleemi. Sa võid teha mida iganes - kui lapsed on õnnelikud, on ka nende vanemad õnnelikud ja õnnelik juhataja on lausa kirss tordil.

Ära pelga uusi asju proovida. Ära kardata lapsi õnnelikuks teha. Vii nad õue!

Ivica Podhradská, lasteaiaga põhikool Bratislavas, Slovakkias

LAIEM

CASE
STUDY
16

Tehnoloogia õuesõppes

Õuesõppes saab edukalt kasutada abivahendina erinevaid tehnoloogiaseadmeid. Võimalused on toodud allpool:

Tehnoloogiaseadmed	Kasutus õuesõppes
Tahvel	<ul style="list-style-type: none"> Jälgida ilmateadet ja UV-indeksit Piltide tegemine Vaatluste salvestamine Salvestatud muusika Helide salvestamine/salvestatud helid (näiteks linnud, loomad)
Kaamera	Pildid, videod
Mobiiltelefon	Hädaabikõne tegemine
Väikesed robotid	Lihtsate käskude programmeerimine
Digitaalne mikrofon/kõlarid	<ul style="list-style-type: none"> Salvestamine Jagamine Kordusmängimine Juhendite järgimine

Varajased teadmised programmeerimise kohta on lihtsalt saavutatavad puslede kaudu, ehitades ja mõistes grupeerimist, järjestamist ja põhjus-tagajärge. Õuesõppes on ideaalne võimalus seda teha läbi mängu ilma tehnoloogiata.

Hoiatav märkus: ära lase tehnoloogial mängu üle võtta nii siseruumides kui ka

õues, kuid luba lastel kasutada erinevaid seadmeid limiteeritult, et nad sellest siiski kasu saaksid. Inglismaal me kaitseme lapsi ebasobivast mobiiltelefoni kasutamisest, eriti kui täiskasvanud tegutsevad sotsiaalmeedias vastutustundetult. Palun ära unusta, et lastega töötades peavad mobiiltelefonid tagaplaanile jääma.

Ei ole piisavalt töötajaid

Oleme mõistnud, et piisav töötajate arv on oluline laste toetamiseks. Inglismaal ja Taanis on töötaja-lapse suhe 1:4, kuid võib olla ka 1:8. Alla kaheaastastega on suhe kõrgem. Taanis ja Inglismaal juhtub tihti, et on üks õpetaja 10 - 15 lapse kohta, kuid ka teised kolleegid on vajadusel olemas.

Tähtis on paika panna otsenähtavus. Väiksematele lastele on oluline sisse seada kindel koht, kus õpetaja saab neid jälgida ja vajadusel kättesaadav olla. Oluline on olla läheduses, kuid mängu ei tohi segada. Mõnes lasteaias on tähele pandud, et liiga palju täiskasvanuid ümberringi takistavad laste vabamängu arengut. Jälgi lapsi ja vaata, mis neile sobib. Vanus ja iseloom mõjutavad lapsi jälgivate töötajate arvu.

Parim variant oleks, kui ümberringi leiduks piisavalt täiskasvanuid, et lapsed saaksid vabalt abi tulla paluma, et tualetti minna või haiget saanud põlve ravida. Kui täiskasvanute arv ei ole piisav, siis peab läheduses olema esmaabikast,

mähkmevahetuseks vajalikud vahendid, toit ja vesi. Lapsed ei peaks ise nende asjade võtmiseks grupist lahkuma.

Ei ole piisavalt aega

Kui tundub, et sa pidevalt kiirustad, miks mitte vaadata üle tegevused, mis panevad sind nii tundma. Kui pikalt kestab üks õppesessioon? Kui pikk on õpetaja juhendatud osa? Kui soovid, et lapsed oleksid rohkem õues, siis tee sellest prioriteet. Kas on võimalik lühendada ringis olemise aega? Kas lapsed saaksid einestada õues, mitte sees?

Õuetegevused peaksid olema organiseeritud nii, et lastel oleks piisavalt aega, et oma tegevusi läbi viia. See saavutatakse õige ajaplaneerimisega. Õpetajad võimaldavad ja loovad situatsioone mängu arenguks ja annavad ideid, mis loovad eeltingimused õuetegevusteks.

Kui õueala on eelnevalt ettevalmistatud, aitab see aega kokku hoida ning võimaldab lastel kohe mängima asuda. Hea oleks liivakasti, lille- ja taimepeenarde, kivihunnikute, vee,

mudaköögi, kamina või suvemajakese jm olemasolu. Tähtsad on tööriistad, millega avastada ja katsetada. Miks mitte vaadata meie abivahendite kasti Õueala- ja keskkonna peatükis?

Puudub raha õueala arendamiseks

Käsiraamat toob mitmeid näiteid, et õueala sisseseadmine ei pea olema kallis ja hõivama palju töötajaid.

Ma ei saa sundida töötajaid muutma midagi, mida nad juba aastaid teinud on

Takistuseks võib saada teiste õpetajate mõttemaailma muutmine. Enamik neist on oma vanade harjumuste vangid ning suhtuvad negatiivselt uutesse väljakutsetesse. Koolitused ja toetus juhatajatelt ning teistelt kolleegidelt peaks aitama sellest suhtumisest üle saada. Nende tugevuste kasutamine aitab neil leida endale sobiva alguspunkti. Kunstihuvilisele ja heale jutuvestjale võiks öelda näiteks nii: „Sue, palun tee kunsti täna õues” või „Kas sa võiksid rääkida ühe loo, kuni ma tuld teen?”

Töötajate motiveerimiseks oleks hea korraldada väljasõite loodusesse ilma lasteta.

Lapsevanemad ei toeta laste õuesõpet

Õuesõppe õueala ja sobiva õhustiku loomine on lihtne, kui lapsevanemad koostööd teevad. Lapsevanemad peavad lastele hankima kõik vajalikud riided ja jalanõud, et lapsed saaksid õues tegutseda. Nad peavad mõistma õuesõppe kasutegurit – tervemad ja tugevamad lapsed. Veena vanemaid, et lastele mõjub hästi iga ilma ja aastaajaga (ka talvel) õues olemine.

Ole kindel, et lapsevanematele mõeldud informatsioon trükistel ja neid ukstel tervitavad õigesti riides olevad õpetajad annavad edasi sõnumi, et sa oled täielikult pühendunud õuesõppele.

Mõned Inglismaa lasteaiad on ostnud lastele veekindlad riided, et vanemaid materiaalselt toetada. Tähtis on teada, missugused pered lähiümbruskonnas elavad ning millised on nende vajadused.

Hästi planeeritud õuesõpe, mis võimaldab vastutavate õpetajatega rääkimist ja kogemuste jagamist, hoiab ära probleemide tekke nii siseruumides kui õues. Need võimalused võiks olla laste lasteaeda toomisel ja koju viimisel, lastevanemate koosolekul või avatud uste

päevadel. Taanis ja Inglismaal korraldatakse vanematele koos lastega lasteaia õuealal talguid, kaasatakse neid muudatuste tegemisse ja korraldatakse tutvumisüritusi õpetajatega vabas keskkonnas.

VÕIMALDAV KESKKOND

TEHNIKAD JA IDEED

Hoia kõike lihtsana. Lasteaegades, kus on vähe töötajaid, võib alustada looduse toomisega lasteaia alale. Proovi kolleegide motiveerida jalutuskäikudega või koosolekuga aias. Tasapisi kutsu õue kõik kolleegid, et näidata neile potentsiaalset „klassiruumi”. Materjalid alustamiseks ei pea olema keerulised.

Kui Inglismaa lasteaegades tutvustati õues mängimist kui igapäevast tegevust, siis mõned

asutused kasutasid ehituspiirdeid odava ja turvalise võimalusena, et piirata alasid autoparklate ümber. Praegusel hetkel on peaaegu igas lasteaias spetsiaalselt turvaliseks tehtud õueala.

„Juhataja roll” peatükis rääkisime eeskirjade loomisest ja juhtimisest, et hajutada mõningaid müüte, mis tekivad, kui eelnevalt räägitut ei käsitleta ettevaatlikult.

8) Lapsevanemate kaasamine õuesõppesse

SISSEJUHATUS

Vanemate kaasamine laste õppimisse ei tohiks olla alahinnatud.

Kui küsime vanematelt, mida neile lapsena õues teha meeldis, meenub neile palju häid mälestusi mängudest, mis tihti olid isegi üleannetud ja millest nende vanemad ei olnud teadlikud. Õnnetunne ja juttude jagamine on suurepärane võimalus julgustada vanemaid osa võtma organiseeritud tegevustest. Samuti on hea aeg küsida “Kas sa ei sooviks seda kogemust oma lapsele?”. Mälestusi võib luua kohe.

KAS TEADSID

USA-s tõestati, et vanemate ja lasteaedade abi laste õuesaaamisel aitas parandada laste saavutusi. „Lapsevanemad peaksid oma lapsi õue viima, kuid ka lasteaiad

peavad kaasa aitama. Toimides nii, kasvatavad lasteaiad paremini haritud tugevate eluliste oskustega lapsi.” (Coyle, 2010)

Õppides Šotimaa partneritelt

CASE
STUDY
17

Ryley (3) kartis kõike, mis tema ümber oli. Väljas olles hoidis ta kõvasti isa käest kinni. Isa oli ebakindel Ryley reaktsiooni suhtes metsapäevadel. Pärast mõnda nädalat oli südantsoojendav näha muutust Ryley käitumises. Kogu tema olemus paistis muutuvat, kui ta läbi sissepääsu rohealasse läks. Uhkusega juhatas ta ka teised lapsed parimasse putukate leiukohta. Isa pani seda muutust Ryleys tähele ning nüüd püüavad nad kogu perega käia looduses nii tihti kui võimalik.

Ryley ja isa Pete'i osavõtt metsapäevadest avas nende mõlema silmad ja nad mõistsid,

et õues on hea olla ning see mõjub Ryleyle positiivselt.

Pete hakkas regulaarselt osalema lasteaia õuesõppe tegevustes, julgustama ja aitama ka teisi vanemaid viima oma lapsi rohelusse kvaliteetaega veetma. Mõju Ryley enesekindlusele ja õppimisele oli tohutu. Kas Pete oleks Ryley ilma lasteaia toetuseta metsapäevadele viinud? Tema vastus oli eitav.

Pete'i kogemuse jagamine teiste vanematega on kasulikum kui personali kasutamine.

VÕIMALDAV KESKKOND

Lapsevanemad peavad end tundma teretulnuna ning me avastasime, et õues koos söögitegemine ja ürituste korraldamine on suurepärased võimalused vanematega kontaktide loomiseks. Miks mitte organiseerida õhtupoolik, kus lapsed saavad lõbutseda ja oma vanematele lasteaia õueala näidata? On ka võimalus korraldada poolaasta jooksul üks väljasõit piknikule või kohalikku tallu, kus lapsed saavad vanematele oma sõpru tutvustada.

TEHNIKAD JA IDEED

Kui vaja, hangi ka vanematele veekindlad riided, et tekiks vabam õhkkond. Kogemus peab olema lõbus ka neile. Ära unusta ka vanavanemaid. Kasuta lasteaeda kogukonna kokkutoojana ja lase vanematel seda üritusteks broneerida.

KÜSIMUSED MÕTISKLEMISEKS

1. Loe allolevaid näiteid vanemate kommentaaridest laste õues mängimise ja tegutsemise kohta. Mida sina lasteaiaõpetajana neile ütleksid?
2. Jane on 5-aastane laps, kes läks koos teiste lasteaialastega metsa jalutuskäigule. Jalutuskäigu ajal pani õpetaja tähele lapse tervise halvenemist ja võimaliku allergia teket. Jõudnud tagasi lasteaeda, informeeris õpetaja vanemaid. Ema sõnul pole lapsel varem allergia välja löönud. Tõenäoliselt on see seepärast, et nad pole Jane'ga varem metsas käinud, kuigi Jane on juba viiene ja elab metsast vaid kilomeetri kaugusel.
3. 4-aastase rõõmsameelse Jacki ema palus, et õpetaja ei laseks poisil pärastlõunal liivakastis mängida, sest nad lähevad kohe peale lasteaeda kohvikusse ja liivane poiss valmistaks sõprade ja teiste kohvikukülastajate ees häbi.
4. Tony vanemad palusid teda harvemini õue lasta, sest ta võib jääda haigeks, end mustaks teha ja haiget saada.

9) Tõestamine ja hindamine

SISSEJUHATUS

Ei ole oluline, kus sa töötad, ikka on vaja ka paberitööd teha ja leidub keegi, kes palub tõestust, et sa teed oma tööd hästi. Õuesõpe ei ole erand ja me loodame, et sa leiad altpoolt mõned näpunäited. Me ei käsitle selles peatükis akadeemilisi meetodeid, vaid lihtsaid ja praktilisi võtteid, mida kasutada kiire päevakava korral.

KAS TEADSID

Võta seda illustreeritud tõendit kui „õpikogemuse” tulemust. See tähendab teadlikku muutust lapse mõtlemises, tegutsemises, kogemuste hankimises, tunnetamises, suhtlemises ja vastamises

(Malone, 2008).

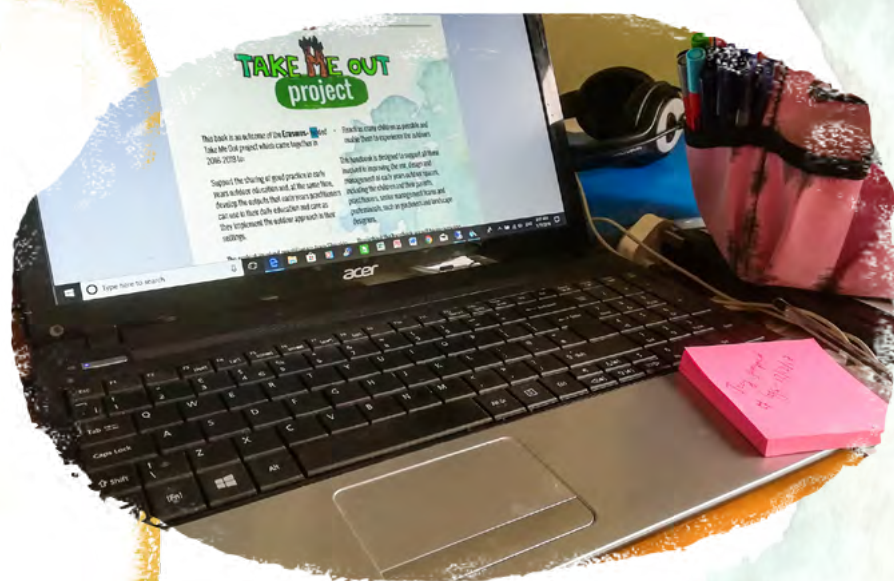
CASE STUDY # 18

Inglismaa ja Taani õpetajad on välja töötanud mitmeid informatsioonikogumise võtteid. Nad nõustuvad, et kõige tähtsam on proovida kõike mitte salvestada ja meelde jätta. Lapsed vajavad sind! Mõttele, mille jaoks sa informatsiooni kogud ja kellele see mõeldud on. Siin on osad põhjused, miks me informatsiooni tõendusmaterjaliks kogume:

- Õppekava täitmise kohustus ja inspeksioon
- Tõestamiseks, et me oleme arvestavad
- Raportid vanematele
- Personali arengukavadeks ja hindamiseks läbiviidud muutuste mõju
- Abistamiseks lapsi refleksiooni ja arutlusoskuste arendamisel
- Tõestusmaterjalid toetajatele
- Turundus

VÕIMALDAV KESKKOND

Informatsiooni kogumiseks ei ole palju vaja. Proovi hoida märkmepabereid taskus, et tähelepanekud kohe kirja panna, kasuta kaamerat piltide ja lühifilmide jaoks. Tehke küsitlusi kolleegide seas, et selgitada välja suhtumine õuesõppesse. Kolleegidega kohvilauas olles küsi küsimusi ja leia piisavalt aega üksteisega suhtlemiseks ning tähelepanekute jagamiseks.

TEHNIKAD JA IDEED

Lastega konsulteerimine on oluline viis informatsiooni koguda. Osad lasteaiad kasutavad mobiiltelefonides tarkvara nagu Baby days - see võib olla kasulik, kuid ole kindel, et lapsed on endiselt turvatud ajal, kui sina telefoni või mõnda muud seadet informatsiooni salvestamiseks kasutad.

MÕTISKLUS

1. Kuidas sa hindad siseruumide õppetöökava? Kas neid tehnikaid saab ka väljas kasutada? Kui ei, siis kuidas neid muuta nii, et nad sobiksid ka õues kasutamiseks?
2. Kas sa tunned, et sinu hindamismeetodid mõjutavad laste mängu?
3. Kas sa tead, miks ja millal sa pead neid hindamisi tegema?
4. Kas hindamine on etteplaneeritud?
5. Missuguseid ülalpool mainitud tehnikaid sa juba kasutad? Kas sa saaksid kasutada ka teisi?

10) Õuesõppe organiseerimine ja juhtimine

SISSEJUHATUS

Pole vahet, kas juhataid suurt või väikest vähest lastega looduslasteaeda, on teatud punktid, mis peavad olema paigas enne, kui lapsed õue lähevad. Siinset peatükki peaks kasutama koos „Positiivne lähenemine riskimisele ja väljakutsetele” peatükiga.

KAS TEADSID

Kõigil õuesõppe juhtidel on ühised iseloomujooned. Nad on enesekindlad, teadmishimulised ja entusiastlikud. Inglismaa valitsuse uurimus väljaspool klassiruumi õppimise kohta märkis:

“Hästi planeeritud ja läbi viidud õppetöö väljaspool klassiruumi toetas

märkimisväärselt standardite tõstmist ja õpilaste isikliku, sotsiaalse ja emotsionaalse arengu paranemist.” (Ofsted, 2008). See oli hea planeerimise, hindamise ja analüüsi tulemus. Valitsus soovitas õuesõppe lisamist õppekavadesse ja juba olemasolevatesse eeskirjadesse.

Kuidas leiab lasteaia juht häid õuesõppe läbiviijaid? Me arutlesime selle üle grupis ja leidsime, et:

- Lasteaia juhataja peab arvesse võtma lasteaia asukohta, ümbruskonda ja lapsi.
- Juht peab olema veendunud, et õuesõpe on oluline osa lasteaia õppekavast ja tegevusest.
- Värbamisprotsessis valib juhataja inimesed, kellel on eelnev kogemus õuesõppega.
- Õues mängimine peaks olema olema eeskirjades, kuid ka järgnev peaks olema teadvustatud: töötajad peavad õueoludele vastavalt riietuma, värbamisprotsessis peab olema välja toodud, et õpetajatelt oodatakse õues olemist, õppetöö planeerimisel tuleb arvestada vastava ruumiga nii sees kui väljas, kuidas lapsi riske hindama õpetatakse.
- Juhataja toob juhtkonna eeskujuks ja paneb paika ootused õuesõppele, sealhulgas riietumine ja suhtlemine lastega.
- Võimaldab vaba aega, et töötajad saaksid oma huvidega tegeleda, koguda kvaliteetseid abimaterjale ja jagada oma õuesolemise entusiasmi.
- Töötajate usaldus juhtkonna suhtes. See tähendab, et neid toetatakse ja abistatakse õueala täiustamisel nii materiaalselt kui ka emotsionaalselt.
- Rahulikkus, enesekindlus ja paindlikkus juhtide töös. Kuidas toimub üleminek siseruumidest õue? Sellega seoses tuleb reageerida laste tõusudele ja mõõnadele erinevatel päevadel ja olema paindlik rutiinide ja plaanide suhtes.
- Juhataja oskab rahustada töötajaid ja lapsi ning probleemide korral vastu võtta mõistlikke otsuseid.
- Mõistlik lähenemine planeeri-tee-analüüsi tsüklile, et võimaldada kõigil õpetajatel analüüsida ja oma tegevuses parandusi teha.

VÕIMALDAV KESKKOND

Kui juht loob turvalise töökeskkonna ja usaldab oma töötajaid, saavad õpetajad pakkuda lastele elulisi kogemusi, viies neid erinevatesse keskkondadesse. Eelkülastused ja ilmaolude jälgimine on soovituslikud.

TEHNIKAD JA IDEED

Mine õue ja õpi tundma jalutusteedkondi lasteaia aias ja lisaks ka erinevatesse paikadesse. Tee riskianalüüs ja pane selgelt paika tervise ja ohutuse eeskirjad. Miks mitte paluda abi ka vanematelt ja vanavanematelt. Pea meeles, et osa võtaks vaid vajalik arv täiskasvanuid.

KÜSIMUSED MÕTISKLEMISEKS

1. Kas sinu värbamisprotsess ja olemasolevad eeskirjad sisaldavad nõudeid õuesõppeks?
2. Kas sinu riskianalüüsis on välja toodud õueala ja teed erinevatesse piirkondadesse?
3. Kui kaua veedavad lapsed õues aega õpetaja juhitud tegevustes ja kui kaua laste juhitud tegevustes?
4. Kas sa kaasad lapsevanemaid õueala hooldamisse ja ehitusse?
5. Kas lapsed käivad igapäevaselt piisavalt palju õues ja on seal piisavalt kaua, et oleks võimalus mängu arendada?
6. Kas lapsed ja õpetajad riietuvad vastavalt õuetingimustele? (rietus, mis võimaldab neil mustaks saamist, soojas olemist, vabalt liikumist ja vigastuste vältimist)
7. Kas õpetajad on huvitatud õues töötamisest?
8. Mis sa arvad, missugust toetust õpetajad vajavad, et nad saaksid läbi viia rohkem õuesõpet?

Muljeid visiidist

Stockholmsgave Keskusesse Taanis
Janka, INAK, Slovakkia

LAIEM

CASE
STUDY
20

Kell on 8.30 hommikul. Vanemad on toonud 66 mugavates riietes last vanuses 3 - 5 kohtumispaika, et koos õpetajatega kannatlikult bussi saabumist oodata. Buss viib neid Stockholmsgave keskusesse, mis on üks 50-st Taani välilasteaedadest. Pärast bussi istumist saavad lapsed juhised eesootava päeva kohta. Jättes Kopenhaageni selja taha, saavad nad peale 25-minutilist sõitu oma teise kodusse, välilasteaeda, kus iga päev veedetakse umbes 6 tundi. Lasteaias on lapsedõbralik hoone, kust saab lihtsalt sisse ja välja käia ning mis on ümbritsetud suure avatud loodusliku alaga, kus lapsed saavad mängida, oma oskusi arendada, õppida ja lõõgastuda.

Pärast hommikueinet, mis koosneb juustust ja leivast, panevad lapsed selga oma õueriided ja lähevad õue tegutsema (jooksma, hüppama, kiikuma, ronima, peitust mängima, ehitama, kaevama, vaatlema, taimi istutama, värvima jne, kasutades naturaalseid materjale, mida loodus pakub).

Esialgu on väljas vaid mõned lapsed. Järkjärgult hakkab neid rohkem ilmuma. Ülejäänud lapsed tegutsevad siseruumides. Osad õpetajad on õues, samuti riietatud vastavalt ilmastikule.

Nad jalutavad lapsi segamata ringi, et vaikselt jälgides nende turvalisus ja mugavus tagada.

Kella 10 paiku tulevad kõik lapsed koos kõikide õpetajatega õue. Algab väikestes gruppides õpetajate juhitud õuesõpe. Üks õpetajatest valmistab lõunasöögi, mis kord nädalas õues tulel valmistatakse. Lapsed, kes on huvitatud, võivad aidata. Täna valmistatakse õpetaja juhendamisel riisi hakklihaga. Sel ajal, kui lõunasöök valmib, osaleb üks grupp lapsi „ninja” tegevuses, mis arendab füüsilisi ja vaimseid oskusi nagu tasakaal, keskendumine ja oma korra ootamine. Teine grupp istub pingil ja õpib õpetaja järelevalve all puupulki lõigates noa kasutamist. Avatud köögi kõrval pinkidel istub veel üks grupp lapsi, kes mängivad kitarri ja laulavad koos muusikaõpetajaga.

Palkmajakesest ja tulekoldest eemal asuvad suured puust kastid taimede ja köögiviljade kasvatamiseks, mille istutamisel, hooldamisel ja korjamisel osalevad lapsed. Lapsed lõövad kaasa ka õueala koristustöodes.

Niimoodi õpivad nad osa saama elulistest situatsioonidest ja protsessidest.

Siseruumide seintelt leiab pilte loomaliikidest, näiteks pilt mesilastest ja nende elutsüklist.

Siin õppimine on väga loomulik protsess. Samal ajal, kui lapsed on hõivatud erinevate tegevustega, jalutab korrapidasildiga õpetaja laste seas ringi ja jälgib, et iga laps tunneks end hästi ja on õigesti riides. Kõik õpetajad, nii mehed kui naised, vahetavad nädala jooksul tööülesandeid.

Kui lõunasöök on kella 11.45 paiku valmis, istuvad kõik lapsed koos õpetajatega lauda ja söövad. Ka see toimub õues.

Õuetegevused jätkuvad pärast lõunasööki (näiteks kanade söötmine, taimede kastmine

kasvuhoones, paberi värvimine, poriga maalimine).

Kõik see toimub väga rahulikult ja stressivabalt viisil.

Orienteeruvalt kella 3 paiku, pärast pikka päeva õues, saabub koolibuss ja viib lapsed tagasi Kopenhaagenisse vanemate juurde.

Kõigile meile, kes me olime ühe päeva „õppurid“ Stockholmsgave keskses, oli see tõeliselt väärtuslik ja inspireeriv kogemus. Oleme tänulikud ja õnnelikud, et meil oli võimalus lapsepõlve välilasteaias meelde tuletada!

LAIEM

CASE
STUDY
21

Näitlikustav poolaasta plaan

Inglismaa metsakooli poolaasta plaan näeb välja selline:

Plaan on võetud lasteaiast, kus üks hommik nädalas veedetakse jalutuskäigu kaugusel metsas. Lapsed tulevad tagasi lasteaeda lõunasöögiks ja puhkepausiks, enne kui teine mängusessioon pärastlõunal algab.

Eelnevalt on tehtud riskianalüüs ja võimalikud riskid on lisatud päevaplaani. Töötajad jagavad rolle, mis on kõigile tahvil näha. Kõik teavad, mida nad tegema peavad. Plaanid on paindlikud ning võivad poolaasta jooksul muutuda. Analüüs on salvestatud. Plaanis on kasutusel efektiivsed abimaterjalid, mis võimaldavad raha kokku hoida. Plaan katab kõik õppekava punktid. Selle on koostanud lasteaija juhid koostöös õpetajatega ja see põhineb õpetajate tugevustel.

Seos õppekavaga	Maailm meie ümber: meie metsloomad. Uurime, mida loomad eluks vajavad Enda eest hoolitsemine: enda riietamine Raamatute uurimine: Gruffalo			
Nädal	Tegevused ringis	Täiskasvanu juhendatud tegevused	Abimaterjalid	Hindamismeetodid (vajalik tulevaseks planeerimiseks ja konsultatsiooniks vanematega)
1	„Gruffalo” jutu lugemine Metsloomade üle arutlemine	Gruffalo maski tegemine Mänguloomad õuesõppeks Metsas jalutamine	Maskid Pael Värvipliiatsid Mänguloomad	Laste mängu jälgimine, kas lapsed tunnevad loomi (jälg, kas on väärarvamusi ja tee muutus plaanis, kui vajalik)

2	„Gruffalo laps” lugemine Emotsioonide üle arutlemine	Gruffalo puust kaelakee Rada Gruffalo jutu põhjal Metsamängu sessioon	Puust kettad Puur lastele aukude puurimiseks (lisa riskianalüüsi) Juturada	Arutlemine lastega, et teada saada, mida nad ringitegevusest mäletavad
3	„Gruffalo” jutt Jutus olevatest loomadest rääkimine	Gruffalo postid erinevate tegelaste kodude identifitseerimiseks metsas (nende maasse löömine) Satelliidi kaardid Kodude leidmine vanemate lastega Puumajakeste tegemine	Haamrid (lisa riskianalüüsi) Sildid postidel iga tegelase kodu jaoks Postid puumajade jaoks Väikesed pulgad puumajade ehituseks Lamineeritud satelliidi kaardid ja kleepekad	Jälgimine, kuidas vanemad lapsed metsas orienteeruvad Jälgimine, kuidas nooremad lapsed tööriistu kasutavad Ringis mõtisklemine, mida lapsed möödunud nädalast mäletavad
4	„Peitusemäng” Julia Donaldson lugemine Numbrite laul	Gruffalo loomakodude taaskülastamine Peituse mängimine	Osa töötajaid treeningul, vähe abimaterjale	X number laste jälgimine numbrite loetlemisel
5	„Gruffalo” jutu lugemine Pikniku planeerimine	(paindlik nädal, jälgitud laste mängu, analüüs grupi vajadustest)	OOTAB KINNITUST	OOTAB KINNITUST

6	Pikniku organiseerimine Poolaasta lõpu tähistamine raamatuga (raamat laste piltide ja joonistustega)	Gruffalo piknik Peomängud Metsamängud	OOTAB KINNITUST (pikniku toit)	Pildid Rõõmsate laste naeratused
---	---	---	--------------------------------	---

Plaan on tehtud nii, et integreeritud oleks matemaatika, keel ja jutud ning et igal poolaastal omandatud oskused saaksid üle vaadatud, näiteks trelli ja haamri kasutamine. Võimalusel kordavad lapsed neid tegevusi ka teistel nädalapäevadel, et võimaldada kinnistumist ja iseseisvuse kasvatamist.

Allolev plaan toob näite nädalakavast ning võib muutuda vastavalt nädala kulgemisele.

	Esmaspäev	Teisipäev	Kolmapäev	Neljapäev	Reede
<i>Laste tervitamine</i>	Chris	Scarlett	Jorje	Chris	Sue
<i>Tegevused</i>	Jooga Aed Siseruumid	Söögitegemine Aed Siseruumid	Aiatööd Aed Siseruumid	Hispaania keel Aed Siseruumid	Metsakool Siseruumid
<i>Ring</i>	Scarlett	Chris	Sue	Jorje	Ruth
<i>Mähkmed</i>	Jorje	Sue	Lucy	Scarlett	Chris
<i>Lõunane koristus</i>	Lucy	Jorje	Chris	Lucy	Sue
<i>Vaikne aeg/ uneaeg</i>	Jorje	Lucy	Scarlett	Chris	Jorje
<i>Tegevused</i>	Siseruumid Aed	Siseruumid Aed	Siseruumid Aed	Siseruumid Aed	Siseruumid Aed
<i>Planeerimine</i>	Aed	Lucy	Scarlett	Chris	Scarlett
<i>Ring</i>	Jorje	Sue	Lucy	Scarlett	Chris
<i>Mähkmed</i>	Scarlett	Chris	Sue	Jorje	Ruth

<p>Märkmed (seotud abitöötajatega ja erivajadustega lastega)</p>	<p>Mahutada sisse väljasõit parki Ringi tegevus peaks hõlmama loomade vajadustest rääkimist Pardipojad peaksid meiega olema Metsakoolis puumajakeste asukoht ja Gruffalo Õues - veesõda, onni ehitusmaterjalid Aiatöödel korjata maasikaid ja istutada ube Jätkata lauludega 1 - 5 Häälik „B”</p>
--	---

Õpetajad muudavad vajadusel oma asukohta, et täita laste vajadused. Mõni päev on rohkem õpetajaid vaja siseruumidesse ja teistel päevadel õue.

Päevarutiin näeks välja nii:

Tähele panna: aidata lastel pardipoegade eest hoolitseda

<p>Töötajad saavad 7.30 - 8.30</p>	<p>Abivahendid üle vaadata, üles kirjutada iga tähelepanek ja mõte päevakava kohta, üheskoos ruumide ettevalmistamine laste saabumiseks.</p>
<p>Kell 9 saavad lapsed vanematega</p>	<p>Lapsed võtavad õueriided seljast ja panevad jalga sussid. Õpetajad juhatavad lapsed nende valitud tegevuste juurde. Mõndadele meeldib vaadata, mida teised teevad.</p> <p>Tegevused peegeldavad arenguvajadusi ja õppekava osi päevakavas. Lapsed saavad vabalt oma tegevuse valida, näiteks juturaamatud, kunstilaud, liivakandikud, eluliste oskuste kandik, numbrite ja tähtede mängud. Uued lapsed saavad rohkem abi täiskasvanutelt. Lapsed võtavad endale ise näksimist kuni kella 11-ni.</p>
<p>9.30 avatakse uks aeda ja lapsed valivad, mida nad soovivad teha</p>	<p>Üks täiskasvanu on hõivatud organiseeritud tegevusega ja lastelt küsitakse, millest nad tahaksid osa võtta, kas näiteks joogast või aiatöödest. Mõnikord valivad nad ka lihtsalt aias või siseruumides mängimise (unistele lastele võimaldatakse vajadusel ligipääs madratsitele vaikselt nurgas).</p>

11.30	Täiskasvanud hakkavad hommikuringi ette valmistama ja vahetavad mähkmeid, kui kellelgi seda vaja on. Lapsed ühinevad ringiga omal ajal. Ringis jutustatakse lugusid, lauldakse, arutletakse ja toimub õppekava täitmine. See on planeeritud erinevate õpetajate poolt ning sobitub nädalakavasse.
12.00	Lapsed toovad kodust oma toidu ja naudivad seda kas õues või siseruumides, olenevalt ilmast.
12.30 - 13.00	Raamatutega vaikne aeg lastele, kes ei maga. Teistele on see uinaku aeg.
13.00	Lapsed saavad vabalt kasutada asju nii väljas kui siseruumides. Tihti võimaldatakse neil minna kahe õpetajaga parki jalutuskäigule.
14.30	Lapsed ühinevad õpetajaga, et arutleda, laulda ja jutte kuulata. Toimub viimane mähkmevahetus ja asjade kokkupanek.
15.00	Laste kojuminek.
16.00	Õpetajad lahkuvad. Tihti toimub kodus materjalide ettevalmistamine vastavalt enda tähelepanekutele.

Mõtisklus

Mõtle oma päevakavale. Millal sa kasutad õuesõpet?

Aeg	Täiskasvanu juhitud tegevused ja lastele kättesaadavad materjalid - personalihõive

11) Positiivne lähenemine riskidele ja väljakutsetele

SISSEJUHATUS

Selles peatükis vaatleme riske ja väljakutseid mängus. Oluline on rõhutada, et siin me räägime füüsilistest, sotsiaalsetest ja emotsionaalsetest väljakutsetest ja riskidest. Näideteks võib tuua puupakult hüppamise, uute sõprussuhete loomise ja uute oskuste demonstreerimise kaaslaste ja täiskasvanute ees.

Riskidele ja väljakutsetele mõeldes peame arvesse võtma kahte põhiprobleemi:

Esiteks, riskide ja väljakutsete kasuteguri, nii kohese kui ka pikaajase, mõistmine ja selgitamine. Tihti lähenetakse

riskile negatiivselt. See tähendab, et kõik riskid ja väljakutsed peaksid olema vähendatud või eemaldatud. Mõõtmine toimubki nende puudumise järgi.

Hariduses võtame me siiski positiivsema suhtumise, vaadates riske ja väljakutsete kasutegureid õpilastele.

KAS TEADSID

„Kui lastele lubatakse vabalt õues mängida ja nad saaksid osa sotsiaalsest, emotsionaalsest ja füüsilisest kasutegurist, peaksid nad õppima, kuidas riskida ja end ohtudest hoida.”

Õnnetuste ennetusosakond Inglismaal (Royal Society for the Prevention of Accidents)

„Ligipääs aktiivsele mängule õues ja looduses koos riskidega on oluline terve lapse arengule”

Seisukoha avaldus aktiivse õuesmängu osas, Kanada valitsus (Tremblay, Mark S. et al., 2015)

Lapsed teevad õigeid otsuseid

CASE
STUDY
22

Lapse arengus on tähtis, et ta õpiks praktilisi oskusi, kuidas teha otsuseid riskide ja väljakutsete osas. Hariduse üks rollidest on toetada seda läbi sobivate kontekstide ja tegevuste.

Ennast proovile pannes õpib laps toime tulema võidu ja kaotusega kaasnevate emotsioonidega. Kogedes muretsemist ja mõistlikul tasemel hirmu, samuti võidurõõmu või naudingut, aitab see lapsel areneda emotsionaalselt tugevamaks.

Töötame keskkonnas, kus täiskasvanute mure laste heaolu ja ebaõnnestumise vältimise üle on kohene ning juhitud tugevatest emotsioonidest. See, kuidas me kolleegide

ja lastevanematega töötame, peab olema piisavalt efektiivne, et üle saada kaasasündinud muretsemisest ja refleksidest. Selline positiivne lähenemine lükkab ümber uskumuse, et riskimine on halb.

„Elkooliealine laps kasutab palju tervet mõistust ja naudib seda. Meie aga siseneme tema maailma ja sunnime peale enda mõtteviisi. Talle ei pruugi see meeldida, aga ta kohaneb sellega. Ta ei taha enam ise mõelda, selle asemel ütleb ta: „Näita mulle lahendust, näita mulle reegleid, mida järgida.“ Siiski pole see vaid meie probleem, see on globaalne probleem.” (Hejny, 2011)

11a) Meie seaduslikud ja moraalsed kohustused võimaldavad riske

SISSEJUHATUS

Teine probleem lasteaias on seaduslik ja moraalne kohustus laste eest hoolitsemisel.

Igas riigis on omad eeskirjad ja nende järgimine on kohustuslik. Turvalisus ei ole juhuslik ega sõltu isegi reeglitest. Nende reeglite piires on meil lubatud teha mõistlike otsuseid. Täiskasvanu roll ei ole robotlikult reeglite järgimine, vaid koolitatud ja mõistliku professionaalina vastata dünaamilisele, lastejuhitud situatsioonile.

Suhtudes positiivselt laste väljakutsetesse ja toetades neid riske võtma, peame mõistma, et vahest võivad juhtuda ka väikesed õnnetused ja ehmatused. Sellisel tasemel eetilisel ja legaalselt aktsepteeritud riske peab kindlasti jagama lastega, vanematega ja teiste õpetajatega, et väikeseid õnnetusi ei nähtaks suurte probleemidena.

KAS TEADSID

„Muhud, sinikad, komistused ja kukkumised on osa õpiprotsessist ja me ei peaks langema paanikasse ja mõtlematusse.”

Helen Tovey, 2008

Šotimaa Lasteaedade Hooldusinspektsiooni eeskirjades seisab, et riskid ja väljakutsed peavad olema osa lapse igapäevaelust. Lastel on õigus valida mängimine kvaliteetsetel õuealadel, mis võimaldavad igapäevast kokkupuudet looduse, riskide ja väljakutsetega. Need eeskirjad peegeldavad laste õigusi ÜRO konventsioonis. Inspektsiooni käigus peavad õpetajad näitama,

kuidas see nende lasteaias toimib ja kuidas on see kirjas eeskirjades.

<https://www.unicef.org/crc/>

Taani looduslasteaedades ja Inglismaa metsakoolides julgustatakse lapsi aktiivselt kasutama tuld, nuge ja saage. Tegevuse eesmärk on võimaldada lastel olla loovad ja lahendada probleeme. Õpetajad on enesekindlad ja aitavad lastel tulla toime riskidega. Seda sama tehakse ka laste riskide hindamisel puu otsa ronimisel (teades, et mõned oksad ei ole turvalised).

TEHNIKAD JA IDEED

Vahel võivad juhtuda olukorrad, mida me näeme lubamatutena. Õnnetuse korral tahame me aru saada, mis põhjustas intsidendi – me salvestame, jagame ja arutleme. Saades aru asjadest, mis viisid intsidendini, saame otsustada, kas tulevikus on vajalik ja võimalik olukorda vältida. See protsess ei ole mõeldud süüdlase leidmiseks ega kellegi või millegi isoleerimiseks. Uurimine toimub väljaspool süsteemi ning on mõeldud loomaks avatud keskkonda.

11b) Positiivsus on nakkav

SISSEJUHATUS

Mõistes täielikult riske, millega meie lapsed kokku puutuvad, saame riskid tasakaalustada kasuga.

Leiame, et personal, kes tegutseb ilma nähtava toetuse ja riskijuhtimise eeskirjadeta, võtab vastu liiga karmid ettevaatusabinõud. Tihti võib ka kartus lapsevanema kaebuse ees vähendada tegevuste arvu, mida tegelikult õpetaja viiks läbi enesekindlalt.

Seepärast arutage lastevanematega võimalike riskide üle ja jõudke kokkuleppele, mis on aktsepteeritud ja mis mitte. Ära unusta vanematele tutvustada õues olemise kasulikkust ja räägi neile positiivsel viisil ka riskidest.

LAIEM

CASE
STUDY
23

Juhtumiuuring 1

Kaheaastane on roninud väikesele rohuga kaetud puupakule lasteaia õues. Jälgiv õpetaja on mures, et lapsel pole piisavalt head füüsilised oskused, et maanduda jalgadel. Nagu oodatud, astub laps maha, maandub ja kukub tugevalt ühele küljele. Laps on maas lamades vaikne. Õpetaja ütleb lapsele, et kõik on korras ja ei kiirusta last üles aitama. Laps tõuseb püsti, ronib tagasi pakule ja proovib teist korda sealt maha hüpata. Seekord jääb ta kauemaks püsti, enne kui taas kukub. Jätkates mängu, hüppab laps pool tundi hiljem pakult kukkumata maha. Ta on ligi meelitanud ka teisi uut mahahüppamise mängu mängima. Mõned lapsed ronivad nüüd kõrgema paku peale ja hüppavad maha kaks jalga koos. Esimene laps vaatab kadedusega, kaalutledes, kas ka tema suudaks seda kukkumata ja haiget saamata teha.

Selle lühikese kogemuse jooksul on lapsel arenenud märkimisväärsed füüsilised oskused - tasakaal, ajastus ja tugevus. Ta on ka õppinud, et kukkumine teeb haiget. Esimene kukkumine ei olnud meeldiv, kuid samas on ta tasakaalustanud selle tunde teadmise, et maha hüppamine on lõbus ja uue oskuse omandamine on nauditav. Viimaseks on ta õppinud, kuidas

tundub hirmutunne ja kuidas sellega toime tulla. Tänu sellele kogemusele on ta nüüd motiveeritum, et jätkata mängu juba järgmisel tasemel, kuid ta ei liigu kõrgemale pakule enne, kui ta oma edus kindel on. Jälgiv õpetaja paneb selle kogemuse lapse arengupäevikusse kirja, et ka lapsevanem saaks oma lapse arengut näha.

LAIEM

Juhtumiuuring 2

CASE
STUDY
24

Vanem laps jalutab oma klassiga metsas. Õpetaja juhib tähelepanu kahele lapsele, kes on suutnud käe pista okkalisse põõsasse ja korjavad põldmurakaid. Nad söövad marju ja arutavad, kuidas need maitsevad. Teine laps sirutab käe põõsasse, kuid saab kriimustada ja tõmbab käe kiiresti tagasi. Ta proovib uuesti, avastades, et tema käsi ei ulatu sama kaugele kui teistel lastel ja seepärast ei saa ta ka marju kätte. Natuke mõelnud, palub ta ühte vanemat last, et ta talle mõne marja korjaks. Selle asemel haarab vanem laps ühest okkalisest oksast ja hoiab seda eemal,

et noorem laps saaks marju korjata. Noorem laps kõhkleb hetkeks, enne kui marja suhu pistab. Sel hetkel saabub eemalt jälgiv õpetaja, lükkab segava oksa kõrvale ja korjab mõne marja. Ta ühineb marju söövate lastega ning nad võrdlevad maitseid.

Selles näites laps mitte ei võta vaid füüsilist riski, pannes käe okkalisse põõsasse, vaid ka sotsiaalset riski, paludes abi. Vanemad lapsed oleksid saanud abi osutamisest keelduda või isegi negatiivselt noorema lapse võimetesse suhtuda.

Õpetaja rõhutab vanema lapse positiivset käitumist, tehes ise samamoodi.

Mõlemas eelnevas näites vaatles õpetaja kaugemalt. Vaadeldes ja hinnates võimalikke riske eemalt, täitis täiskasvanu seadusjärgset hoolitsuskohustust ja kinnitas riskide kasulikkust. Enesekindel õpetaja oleks vahele seganud vaid siis, kui riskimine oleks liiga ohtlik olnud.

Täiskasvanu roll on keskenduda lapsele kui õppijale, lubades õpiprotsessi toimumist läbi riskide ja väljakutsete. Et täita lubaja rolli, peavad olema paigas kindlad piirid ja süsteemid. Selline lähenemine käsitleb tõelisi riske ja lubab personalil töötada lihtsate ja selgete reeglite piires, mis keskenduvad suurematele riskidele.

Personalil on olemas süsteem, kus nad saavad jagada oma muresid ja juhtumeid. Õpetajad arutlevad ja võtavad vastu mõistlikke otsuseid, millega nõustuvad ka ülejäänud töötajad. See tugevdab tiimi.

Õpetajad peavad tegelema oma suhtumisega riskidesse ja väljakutsetesse – osad tunnevad end nende suhtes mugavamalt kui teised. Lastele ei ole see probleem, sest nad aktsepteerivad meid nagu me oleme.

11c) Eeskirjad ja töö

SISSEJUHATUS

Töötamine seaduse ja eeskirjade raames on kohustuslik meie laste ja meie endi kaitseks. Lasteaedadel peab olema koopia viimastest asjakohastest dokumentidest.

Juhtkond vastutab eeskirjade jõustumise ja koostöö eest personaliga, et nad mõistaksid oma rolli ja vastutust. Paigas peaks olema süsteem uuele tööd alustavale inimesele ja kindel aeg, millal töötajad värskendavad oma teadmisi seadustest ja eeskirjadest lasteaias.

Koostades dokumendi, mis toob välja riskide ja väljakutsete kasumi koos võimalike riskide ja kontrollimeetmetega, võib see olla väga kasulik kõigile osa võtvatele õpetajatele. Selline grupitöö aitab ühtlustada ekstreemseid situatsioone ja tagada, et õpetajad omandavad teadmised ette tulevatest riskidest.

Sõnastus eetiliselt ja legaalselt aktsepteeritud riskidest ja väljakutsetest peab dokumentides olema positiivne.

KAS TEADSID

„Riskantne mäng on igasugune käitumine, mille tulemust me ei tea ning millega kaasnevad kasutegurid koos võimalike mittesoovitud tagajärgedega. Mäng võib nii õnnestuda kui ka ebaõnnestuda.” (Little, 2006)

Taani ja Inglismaa näitest me õppisime, et lastega ei juhtu ilmtingimata rohkem õnnetusi, kui nad õues mängivad.

11d) Keskkond, mis võimaldab riskide võtmist

SISSEJUHATUS

Õueala, mis on hästi läbimõeldud, loob võimalusi riskimiseks ja väljakutseteks, mis köidavad lapsi, ja saadab teate personalile ja vanematele kogemustest, mida laps saab.

Lihtne audit lastele mõeldud väljakutsetest õues toob esile võimaluste puudumise või näitab ära liiga suured riskid.

KAS TEADSID

„Suurem osa mängurõõmu seisneb väljakutsetel. Mänguline tegevus, mis muutub liiga lihtsaks, kaotab oma võlu ja lakkab olemast mäng. Seejärel valib mängija teise tegevuse või muudab tegevust, et muuta see raskemaks.”

(Gray, 2011)

TEHNIKAD JA IDEED

Näited asjadest, mis muudavad keskkonna väljakutsuvamaks:

Asjad, mis võimaldavad ronida, hüpata, rulluda ja libiseda. Asjad, mis loovad füüsilist ebastabiilsust, näiteks liikuvad sillad, tasakaalupoomid, kivid astumiseks jne.

Varieeruv maa-ala erinevate tasapindadega, kõrgustega või küngastega.

Liigutatavad asjad, mis on head ehitamiseks või laste juhitud füüsiliseks tegevuseks.

Need on tavaliselt kastid, lauad, tünnid, rehvid, redelid ja pulgad.

Võimalus kasutada tööriistu nagu haamer, kruvikeeraja ja aiatööriistad.

Taimed, mis on erineva kasvuga ja riskifaktoriga, näiteks ohakas ja vaarikas.

VÕIMALDAV KESKKOND

Sobiv ja väljakutsuv keskkond ahvatleb lapsi oma enda väljakutseid looma, mitte ainult ettekirjutatud tegevusi tegema. See protsess pakub lastele suurt huvi, juhib

lapse keerulisemate mängude juurde, mis laiendavad oskusi, süvendavad õppimist ja juhivad suurema iseseisvuse poole.

11e) Teabevahetus

SISSEJUHATUS

Rääkimine põhjustest, miks väljakutsed ja riskid on head õppimisvõimalused meie lastele, on põhiprobleem, mida tuleb adresseerida enne muutuste tegemist. Tagades lapsevanemate ja ühiskonna arusaamise sinu meetoditest ja kasumist, hoiab see ära tulevased kaebused.

Lasteaed peab mõistma, kuidas vanemate ja ühiskonnaga suhelda. Reeglina toimub see vanematega rääkides „tule ja mängi” sessioonide ajal, päevikusse õpitulemuste salvestamise ja laste tööde väljapanekute kaudu.

Ametlikum viis on käsiraamat vanematele või leping, mis selgitab ja jagab meie vaateid.

KAS TEADSID

„Riskid ja väljakutsed on olulised osad täisväärtuslikust ja rahuldust pakkuvast elust.”

(Gill, 2007)

KÜSIMUSED MÕTISKLEMISEKS

1. Kas sul on viimane koopia vajalikest regulatsioonidest või juhendist, et analüüsida, kas sa täidad laste riskifaktoritega tegeledes seaduslikke või moraalseid kohustusi?
2. Missugused riskid tulevad meelde seoses õuega? Kas sa saad neid eemaldada ja/või kasutada positiivselt laste arengus?
3. Kas riskijuhtimise süsteemis on paberitöö ja vastuvõetavate riskide ja väljakutsete kasulikkus tasakaalus? Igapäevane aia-ala kasutus või lühikesed väljasõidud peaksid olema aktsepteeritud aastase loa ja riskianalüüsiga.
4. Seikluslikumad tegevused nagu ekskursioonid kaugemale, teravate tööriistade kasutamine või suure veekogu ääres olemine nõuavad tihedamat paberitööd, pidevat töötajate koolitamist ja pädevust, lisaks spetsiaalseid lube ja riskianalüüsi.
5. Kas riskid ja väljakutsed kutsuvad esile teisi ohtusid või on piirangud tõesti alati vajalikud?
6. Kuidas sa kaasad ja volitad lapsi riskide ja väljakutsete hindamise protsessis?
7. Mida sa saad teha, et koolitada ja toetada töötajaid, et arendada avatud suhtumist riskide ja väljakutsetega tegelemisse ka õnnetuse korral?
8. Kas on olemas lihtne reeglistik õues mängimiseks ja õppimiseks, mis sisaldaks lastele mõeldud positiivseid seletusi riskidest ja väljakutsetest?
9. Mis meetod sobib sulle vanematega riskide ja väljakutsete kasust rääkimiseks kõige paremini?
10. Millised on need varjatud kohad lasteaia õues, mida te tihti lastega koos külastate?

12) Tunnustused

„Vii mind õue” tahab tänada neid inimesi hindamatu abi eest selle käsiraamatu koostamisel:

Ruth Staples-Rolfe	Learning through Landscapes fond, Winchester, Suurbritannia
Mary Jackson	Learning through Landscapes fond, Winchester, Suurbritannia
Matthew Robinson	Learning through Landscapes fond, Stirling, Šotimaa
Søren Emil Markeprand	Stockholmsgave Centrum, Lyngby, Taani
Trine Andreassen	Stockholmsgave Centrum, Lyngby, Taani
Margery Lilienthal	Rukkilille lasteaed, Keila, Eesti
Triin Tiits	Rukkilille lasteaed, Keila, Eesti
Kairi Kondimäe	Rukkilille lasteaed, Keila, Eesti
Kadri Käosaar	Rukkilille lasteaed, Keila, Eesti
Monika Miňová	Prešovi ülikool, Prešov, Slovakkia
Veronika Jadvišová	Prešovi ülikool, Prešov, Slovakkia
Lucia Šepeláková	Prešovi ülikool, Prešov, Slovakkia
Vladimír Fedorko	Prešovi ülikool, Prešov, Slovakkia
Jozef Kahan	Strom života, Bratislava, Slovakkia
Michaela Valachovičová	Strom života, Bratislava, Slovakkia
Richard Weber	Strom života, Bratislava, Slovakkia
Janka Sýkorová	INAK, Kremnica, Slovakkia
Adriana Kováčová	INAK, Kremnica, Slovakkia

Lasteaedade ja koolide laste, töötajate ja vanemate inspireeriv töö ja pühendumus on andnud meile palju ideid ja tegevusi kvaliteetseks õuesõppeks, mida siia käsiraamatusse ka kirja panna.

Veel tegevusi

Seda käsiraamatut saab kasutada samaaegselt meie veebilehe nõuannetega

<http://takemeoutproject.eu/outdoor-education/>

Viited ja allikad edasiseks informatsiooniks

„Vii mind õue” käsiraamatu viited

ADAMS, Paul, 2006. *Exploring social constructivism: theories and practicalities*. By: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education.

CHILDWISE, 2017. *Connected Kids: Trends watch* [online]. Available at: https://groupmp15170118135410.blob.core.windows.net/cmscontent/2017/06/Connected-Kids-Trends-Watch-2017_Small1.pdf

COYLE, Kevin J., 2010. *Back to School: Back Outdoors! How Outdoor Education and Outdoor School Time Create High Performance Students*. By: *National Wildlife Federation*.

FJORTOFT, Ingunn, 2001. *The Natural Environment as a Playground for Children: The Impact of Outdoor Play Activities in Pre-Primary School Children*. By: *Early Childhood Education Journal*, Vol. 29, No. 2, Winter 2001. Available at: <http://www.imaginationplayground.com/images/content/3/0/3002/The-Natural-Environment-As-A-Playground-For-Children-The-Impac.pdf>

GILL, Tim, 2007. *No Fear. Growing up in a risk averse society*. 1st ed. UK: Calouste Gulbenkian Foundation.

GRAY, Peter, 2011. *The decline of play and the rise of psychopathology in childhood and adolescence*. In: *American Journal of Play*. No 3, 443-463.

HERINKOVÁ, Eliška, 2017. *Outdoorové vzdelávanie má množstvo výhod. Využívate ich potenciál na vašich hodinách?* In: *Eduworld.sk* [online]. Available at: <https://eduworld.sk/cd/eliska-herinkova/3401/vyhody-outooroveho-vzdelavania>

HEJNÝ, Milan, 2011. *Enhancing a sense of belonging in the early years*. In: *Early Childhood Matters*.

KAHN, Peter, H., 1999. In: *The Human Relationship with Nature: Development and Culture*. MIT Press. ISBN: 9780262112406.

LITTLE, Helen, 2006. *Children's risk-taking behaviour: implications for early childhood policy and practice*. By: International Journal of Early Years Education. Vol. 14 , Iss. 2, 2006.

MALONE, Karen, 2008. *Every Experience Matters* [online]. By: FACE. Available at: <http://attitudematters.org/documents/Every%20Experience%20Matters.pdf>

MINEDU, 2017. *Analýza zaškolených detí v materských školách* [online]. Available at: <http://www.minedu.sk/analiza-zaskolenosti-deti-v-materskych-skolach/> [accessed 10.11.2017].

Ministry of Health of the Slovak Republic, 2007: *In Slovakia the Act No. 527/2007 §7 - 527 DECREE*. Ministry of Health of the Slovak Republic of 16 August 2007 on the details of requirements for children and youth care institutions.

O'BRIEN, Liz, MURRAY, Richard, 2007. *Forest School and its impacts on young children: Case studies in Britain* [online]. By: Urban Forestry & Urban Greening. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1618866707000301>

OFFICIAL STATISTICS OFFICE, 2017. *The Official statistics Office of Denmark* [online]. Available at: <http://www.dst.dk/da/statistik/nyt/NytHtml?cid=19245>

OFSTED, 2008. *Learning Outside the Classroom - How Far Should you go?* [online]. Available at: <http://dera.ioe.ac.uk/9253/>

PARSONS, G., 2007. *Heading Out: Exploring the impact of outdoor experiences on young children*. By: Learning through Landscapes.

POUND, Linda, 2014. *How children learn: Educational Theories and Approaches - from Comenius the father of modern education to giants such as Piaget, Vygotsky and Malaguzzi*. London, United Kingdom: Practical Pre-School Books.

PUBLIC HEALTH ENGLAND, 2013. *How healthy behaviour supports children's wellbeing, PHE publications Tali Tali and Orly Morag*. In: A Longitudinal Study of Environmental and Outdoor Education: A Cultural Change, journal of research in science teaching

RoSPA, 2017. *RoSPA School and College Safety UK* [online]. Available at: <https://www.rospa.com/schoolcollege-safety> [accessed 14.8.2017].

SROGON, Tomáš et al., 1986. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava: SPN. 433 s.

TITMAN, Wendy, 1994. *Special Places, Special People: The Hidden Curriculum of School Grounds*. By: World Wide Fund for Nature. United Kingdom: Southgate Publishers. Available at: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED430384.pdf>

TOVEY, Helen, 2007. *Playing Outdoors. Spaces and Places, Risk and Challenge (Debating Play)*. 1st ed. UK: Open University Press.

TREMBLAY, Mark, S. et al., 2015. *Position Statement on Active Outdoor Play*. Ed. William Toscano. In: International Journal of Environmental Research and Public Health. 12.6 (2015), 6475–6505. PMC. Web. 14.8.2017.

UNITED NATIONS, 2009. *United Nations Convention on the Rights of the Child*. [online]. Available at: <https://www.unicef.org/crc/> [accessed 14.8.2017].

UVÁČKOVÁ, Ilona, 2013. *Environmentálna výchova v predprimárnom vzdelávaní a v konaní materskej školy*. In: Environmentálna udržateľnosť v predprimárnom vzdelávaní. Zborník z vedecko-odbornej konferencie. [online]. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, SV OMEP, 2013. ISBN 978-80-555-0876. Available at: <http://ze006200.useron1.hostmaster.sk/wp-content/uploads/2013/03/Environment%C3%A1lna-udr%C5%BEda%C4%BEnos%C5%A5-ZBORN%C3%8DK.pdf>

Vyhláška, 2007. *Vyhláška č. 527/2007 Z. z. Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, § 7 písm. b) o podrobnostiach o požiadavkách na zariadenia pre deti a mládež*.

Kaasa lõõnud lasteaegade seas on

Droxford BW Montessori, England, <http://droxfordmontessorischool.co.uk/>

Stockholmsgave Centrum, Denmark, <http://stockholmsgavecentrum.kbhbarn.kk.dk/FrontEnd.aspx?id=643403>

Rukkilille Lasteaed, Estonia, <http://www.rukkilill.eu>

England Polli:Nation schools, <http://www.polli-nation.co.uk>

Forest Edge schools

Leicester NE schools

Arnold schools

Outdoor Classroom Day schools, <https://outdoorclassroomday.com/>

Wishaw and Thornlie Primary, United Kingdom

Torriano Primary, United Kingdom

Muud tegevuspaigad, mida oma teekonnal külastasime

Nature garden Copenhagen – Naturværkstedet Kløvermarken, Denmark, <https://www.groen.kk.dk/alt-om-os/nultilseks/naturvaerksted>

YMCA Fairthorne Manor Nursery, England, <http://www.ymca-fg.org/for-children/>

Itchen Valley Country park Forest School, Eastleigh Borough Council, England <https://www.eastleigh.gov.uk/sport.-countryside.-parks-culture/countryside/little-owls-woodland-pre-school.aspx>

St Marys Episcopal Primary, Dunblane, Scotland <http://stmarysepsdunblane.org.uk>

Raploch Nursery School, Scotland <http://my.stirling.gov.uk/services/education-and-learning/nurseries-andplaygroups/raploch-nursery>

Beaconhurst Nursery, Scotland, <http://www.beaconhurst.com>

Stramash Outdoor Nurseries, Scotland, <https://www.stramash.org.uk>

Rukkilille Kindergarten, Keila, Estonia, <http://www.rukkilill.eu>

Vosukese Kindergarten, Estonia, <http://lasteaiad.rae.ee/vosukese-uudised>

Muu informatsioon ja allikad

Taani

Christensen, 2014, *Spring Ud i Naturen* <http://www.emu.dk/sites/default/files/Spring%20ud%20i%20naturen%20-%20Inspirationsh%C3%A5ndbog.pdf>

Suurbritannia

Learning through Landscapes, 2014, *Playout early years toolkit*, Routledge Publishers

Eesti

Rukkilille Lasteaed youtube page <http://www.youtube.com/watch?v=kZ40Fhrxa8Q>

Slovakkia

Forest schools in Slovakia. Available at: <http://bit.ly/lesneskolky>

Forest school, Zaježová. Available at: <http://www.zajezka.sk/en/content/forest-kindergarten>

Forest club, Gaštanko Bratislava. Available at: <http://www.lesnyklubgastanko.sk/>

HRÚZOVÁ, Lenka, 2014. *Von vždy s úsmevom. Ako sa rodí lesný klub*. By. O.z. Prales. Available at: http://www.oz-prales.com/index.php?option=com_k2&view=item&task=download&id=4_03146271db37465dcf6499128a03c77f&Itemid=101

Muu

Veel alates Suurbritannia

Adventurous play. Playnotes. Available at: <http://www.ltl.org.uk/pdf/Playnotes-Adventurous-play1294651610.pdf>

BILTON, Helen, 2010. *Outdoor Learning in the Early Years*. Routledge Publishers. ISBN: 0415454778

Department of Education, 2010. *Practitioners' Experiences of the Early Years Foundation Stage*. Available at: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/181479/DFE-RR029.pdf

GILL, Tim, 2011. *Sowing the Seeds Reconnecting London's Children with Nature*. Available at: <http://www.londonsdc.org/documents/Sowing%20the%20Seeds%20-%20Full%20Report.pdf>

KNIGHT, Sara, 2013. *Forest school and outdoor learning in the early years*. 2nd edn. London: Sage Publications Ltd. ISBN: 978-1446255315

KNIGHT, Sara, 2013. *International Perspectives on Forest School: Natural Spaces to Play and Learn*. 1st edn. Los Angeles, CA: Sage Publications Ltd. ISBN: 978-1446259146

KNIGHT, Sara, 2011. *Risk and adventure in early years outdoor play: Learning from forest schools*. Los Angeles: SAGE Publications. ISBN: 978-1849206303

Learning through landscapes (no date). Available at: <http://www.ltl.org.uk/spaces/ltlriskbenefit.php> [accessed 30.11.2016].

Learning through Landscapes, 2014. *How to develop your outside space for learning and play*. London: David Fulton Publishers.

Learning through Landscapes, 2010. *Vision and values for early years outdoor play*. Available at: <http://www.ltl.org.uk/Contribute/PDF/VisionandValues.pdf>

Learning through Landscapes, 2016. *Provision for Learning. Outdoors for Under 5s*. State of the Nation survey, Final Report February 2016. Available at: <http://www.ltl.org.uk/pdf/EY-Outdoors-Final-Report1458052184.pdf>

Learning through Landscapes (no date). *Enabling free flow playnotes*. Available at: <http://www.ltl.org.uk/pdf/PN-Enabling-Freeflow-July-071287135471.pdf>

Learning through Landscapes (no date). *Exploring with ICT*. Available at: <http://www.ltl.org.uk/pdf/PN-Exploring-with-ICT1354198426.pdf>

Learning through Landscapes (no date). *Learning through nature - the role of the practitioner*. Available at: <http://www.ltl.org.uk/pdf/PN-Learning-throughnature1288605504.pdf>

Learning through Landscapes (no date). *Developing Positive attitudes - playnotes*. Available at: <http://www.ltl.org.uk/pdf/PN-Developing-positive-attitudes-Jan-081359038930.pdf>

Learning through Landscapes (no date). *Getting best value from your resources - playnotes*. Available at: <http://www.ltl.org.uk/pdf/March-11-Playnotes1300101493.pdf>

LESTER, S. and MAUDSLEY, M., 2007. *Play, naturally: A review of children's natural play*. London: Published for Play England by National Children's Bureau.

Natural England, 2009. *Childhood and nature: a survey on changing relationships with nature across Generations*. Available at: <http://publications.naturalengland.org.uk/publication/5853658314964992?category=2437119>

Play safety forum (no date). Available at: <https://playsafetyforum.wordpress.com/> [accessed 30.11.2016].

RYDER-RICHARDSON, Gail, 2013. *Creating a space to grow: The process of developing your outdoor learning environment*. London: David Fulton Publishers. ISBN: 978-1843123040

SYLVA¹, Kathy, MELHUIISH², Edward, SAMMONS³, Pam, SIRAJ-BLATCHFORD⁴, Iram and TAGGART⁵, Brenda. *The Effective Provision of Pre-school Education (EPPE) Project: Findings from Pre-school to end of Key Stage 1*. By: ¹/University of Oxford, ²/University of Wollongong, ³/University of Nottingham, ⁵/University of London. Available at: <http://eppe.ioe.ac.uk/eppe/eppepdfs/RBTec1223sept0412.pdf>

WHITE, Jan, 2013. *Playing and Learning Outdoors: Making provision for high quality experiences in the outdoor environment with children*. Routledge Publishers. ISBN: 978-0415412117

Tšehhi Vabariigist

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza, 2010. *Ekoškoly a Lesní Mateřské školy (A PRACTICAL MANUAL FOR ACTIVE PARENTS, EDUCATORS, AND THE FOUNDER OF KINDERGARTENS)*. Available at: [https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/50D89B7B0E8BAC4FC12577AB004462B8/\\$file/OVV-ekoskolky-20100927.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/50D89B7B0E8BAC4FC12577AB004462B8/$file/OVV-ekoskolky-20100927.pdf)

Ameerika Ühendriikidest

CORNELL, Joseph, 1998. *Sharing Nature With Children: 20th Anniversary Edition: The Classic Parents' and Teachers' Nature guidebook*. Dawn Pubns, Anniversary edition. ISBN: 978-1883220730

DANKS, Sharon Gamson, 2010. *Asphalt to ecosystems: Design ideas for schoolyard transformation*. Oakland, CA: New Village Press. ISBN: 978-0976605485

LOUV, Richard, 2009. *Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder*. London: Atlantic Books. ISBN: 978-1848870833

CASE STUDIES INDEX

Case study # 1 - Kuidas meid kõiki kutsutakse?.....	18
Case study # 2 - Slovakkia vaatenurk.....	21
Case study # 3 - Uni - mis sa teed?.....	26
Case study # 4 - Uued lapsed.....	27
Case study # 5 - Ma ei taha kummikuid jalga panna!.....	29
Case study # 6 - Hügieen ja toit.....	31
Case study # 7 - Meie roll tööl.....	38
Case study # 8 - Loodus ja loovus.....	39
Case study # 9 - SWOT-analüüs.....	47
Case study # 10 - Kus me sooviksime olla?.....	48
Case study # 11 - Lapse arengu mõjutajad.....	50
Case study # 12 - Vähe maksvad materjalid.....	54
Case study # 13 - Vii nad õue!.....	57
Case study # 14 - Eksperthinnang.....	59
Case study # 15 - Experience of a Slovak practitioner.....	67
Case study # 16 - Tehnoloogia õuesõppes.....	71
Case study # 17 - Õppides Šotimaa partneritelt.....	77
Case study # 18 - Tõestamine ja hindamine.....	81
Case study # 19 - Mida hea juht teeb?.....	84
Case study # 20 - Muljeid visiidist.....	87
Case study # 21 - Näitlikustav tpoolaasta plaan.....	89
Case study # 22 - Lapsed teevad õigeid otsuseid.....	95
Case study # 23 - Juhtumiuuring # 1.....	100
Case study # 24 - Juhtumiuuring # 2.....	101

TAKE ME OUT

STROM ŽIVOTA®

RUKKILILLE LASTEAEED

Erasmus+

Pealkiri: VII MIND OUE. Kuidas toetada lapse võimalust veeta aega oues ja looduses.
Autorid: Trine Andreassen, Vladimír Fedorko, Vladimír Gerka, Mary Jackson, Veronika Jadvišová, Jozef Kahan, Kadri Käosaar, Kairi Kondimäe, Adriana Kováčová, Margery Lilienthal, Soren Emil Markeprand, Monika Miňová, Matthew Robinson, Ruth Staples-Rolfe, Janka Sýkorová, Lucia Šepeláková, Triin Tiits, Michaela Valachovičová
Graafiline disain: Richard Weber
Kirjastaja: INAK, Slovakkia

Avaldamise aasta: 2018
1. väljaanne
Lehekülgede arv: 118
Väljaanne ei teinud keelekontrolli.

ISBN: 978-80-972996-2-0
EAN: 9788097299620

Projekti "Viime oppimise oue - eelkooliõpetajate oskuste toetamine ouesoppes"
Projekti on rahastanud Euroopa Liidu programm Erasmus+.
Projekti number: 2016-1-SK01-KA201-022597 Číslo projektu: 2016-1-SK01-KA201-022597

